

Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Rapportering av användningen av anslag 1:12 under 2016

Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Rapportering av användningen av anslag 1:12 under 2016

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017-03-31

Förord

Anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö är ett viktigt instrument för att uppnå Sveriges sammanhållna politik för sjöar, vattendrag och hav. Genom anslaget stöds det nationella genomförandet av flera EU-direktiv såsom vattendirektivet, havsmiljödirektivet, habitatdirektivet, havsplaneringsdirektivet och EU:s gemensamma fiskeripolitik inom ramen för det svenska miljömålsarbetet.

På regional nivå stöder anslaget genomförandet av EU:s Östersjöstrategi, Helcoms Baltic Sea Action Plan och Ospars arbete i Nordsjön. På global nivå bidrar aktiviteter finansierade genom anslaget till att uppnå Sveriges åtagandet inom FN:s hållbarhetsmål.

Anslaget är omfattande och är ett av de viktigaste verktyg Sverige har att genomföra åtgärder för att uppnå god miljö och samhällsnytta i förvaltningen från källa till hav. Ny kunskap och innovation kring ekosystembaserad förvaltning och teknik ryms inom anslaget. Redovisningen av anslagets nyttjande redovisas därför från flera perspektiv inklusive uppskattningar kring hur anslaget bidrar till ökad sysselsättning i landet.

Då frågeställningar och behov förändras över tid förändras också anslagets nyttjande. Havs- och vattenförvaltningen måste vara adaptiv. Vi redovisar i rapporten hur vi avser att prioritera anslagets nyttjande framöver med en stark koppling till åtgärder inom ramen för den svenska politiken.

Göteborg 31 mars 2016

Jakob Granit
Generaldirektör

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	9
MEDELSANVÄNDNING ANSLAG 1:12	13
MEDELSANVÄNDNING PER FÖRVALTNINGSOMRÅDE	17
Förvaltningsområde vatten	18
Förvaltningsområde hav.....	19
Förvaltningsområde fisk.....	20
UPPFÖLJNING AV SYSSELSÄTTNINGSEFFEKTER	21
Direkta effekter – personalkostnader.....	21
Externa uppdragstagare	23
Indirekta effekter – eftermarknade av en förbättrad havs- och vattenmiljö.....	23
Havs- och vattenmiljöanslagets regionala effekter på fritidsfiskerelaterade verksamheter, en pilotstudie	24
UTVECKLING OCH MÖJLIGHETER	26
Genomlysning av länsstyrelsernas användning av anslaget.....	26
Koppla 1:12-anslaget mer till prioriteringar i åtgärdsprogrammen för havs- och vattenmiljön och miljö kvalitetsmålen.....	26
Förordningar knutna till 1:12-anslaget behöver kopplas bättre till nuvarande åtgärdsbehov.....	27
Projektkatalog för inspiration och tydlighet kring anslagets användande	28
System för att följa upp anslagets effekter under utveckling.....	28
Växla upp anslaget genom medfinansiering.....	29
Uppskattning av uppväxling av anslaget	30
INSATSER OCH ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRBÄTTRA, BEVARA, PLANERA, RESTAURERA OCH SKYDDA HAVS- OCH VATTENMILJÖER (VILLKOR 1)	32
Medfinansiering EU-projekt.....	33
Medfinansiering Interreg-projekt.....	33
Medfinansiering LIFE-projekt.....	35
Medfinansiering Havs- och fiskerifonden EHFF.....	37
Särskilda åtgärdsprojekt.....	38
Åtgärdsprogram för hotade arter	41
Länsstyrelsernas arbete med stöd av villkor 1	44
Köp av tjänster och kunskap samt övrigt (villkor 1)	47
Datainsamling, rådgivning och uppföljning – bidrag och uppdrag till SLU Akvatiska resurser	48
Vattenförvaltning – kunskapsunderlag/expertinköp.....	50
Havsmiljödirektivet kunskapsunderlag/expertinköp.....	50

Havsplanering – inköp av kunskap och tjänster	51
Internationellt arbete och expertkunskap inom Helcom/Ospar	51
Fiskförvaltning – kunskap/expertinköp.....	51
Övriga exempel – inköp av kunskap och tjänster	51
 HAVSMILJÖFÖRVALTNING (VILLKOR 2).....	 53
 KALKNING AV SJÖAR OCH VATTENDRAG (VILLKOR 3)	 55
 FISKEVÅRD (VILLKOR 4)	 58
 HAVSPANERING (VILLKOR 5)	 61
KOMPIS – kommunal och statlig planering i samverkan	62
 VATTENFÖRVALTNING (VILLKOR 6).....	 64
Länsstyrelserna inklusive vattenmyndigheterna.....	64
SMHI	70
SGU.....	72
VISS	74
 LOKALA VATTENVÅRDSPROJEKT LOVA (VILLKOR 7).....	 75
LOVA 2009-2016.....	75
LOVA 2016.....	76
 HAVSMILJÖINSTITUTET (VILLKOR 8).....	 81
 UTVECKLING AV SELEKTIVA REDSKAP (VILLKOR 9)	 83
 AVANCERAD RENING AV AVLOPPSVATTEN (VILLKOR 10)	 85
 INTERNATIONELLA FISKESEKRETARIATET FISH (VILLKOR 11).....	 86

Sammanfattning

Anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö, fortsättningsvis benämnt anslag 1:12, är ett viktigt verktyg för genomförandet av regeringens sammanhållna politik för sjöar, vattendrag och hav. Genom anslaget stöds det nationella genomförandet av flera EU-direktiv såsom vattendirektivet, havsmiljödirektivet, habitatdirektivet och havsplaneringsdirektivet. Anslaget stödjer också genomförandet av EU:s Östersjöstrategi, Helcoms Baltic Sea Action Plan, det svenska miljömålsarbetet liksom FN:s hållbarhetsmål. Anslaget har också en viktig betydelse för genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken och för att uppnå friluftslivsmålen.

Enligt regleringsbrevet får anslaget användas för *”utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.”*

Våra mål är att anslag 1:12 ska bidra till:

- Ett nationellt samordnat och effektivt åtgärdsarbete.
- Att genom kostandseffektiva åtgärder ge högsta möjliga miljönytta.
- Ett långsiktigt och uthålligt åtgärdsarbete.
- Att nå synergier med andra initiativ och verksamheter för att skapa ytterligare miljö- och samhällsnytta.

Dessa mål når vi genom att:

- Fokusera resurserna till områden där behoven och miljönyttan bedöms som störst.
- Samordna länsstyrelsernas åtgärdsarbete för att på så sätt gemensamt styra mot de nationella målen.
- Öka andelen egeninsats eller medfinansiering från främst olika EU-fonder och på så sätt växla upp anslaget.
- Utveckla systematisk uppföljning och utvärdering, både av miljöeffekter och samhällsnytta.

Vi arbetar utifrån ett helhetsperspektiv och strävar mot att samordna r havs- och vattenmiljöarbetet från källa till hav. Vår roll enligt myndighetens instruktion är att vara stödjande, samlande och pådrivande i åtgärdsarbetet. Detta gör vi bland annat med att sammanställa erfarenheter för att på så sätt stimulera och utveckla utförare av åtgärder. Under de senaste året har vi till exempel utvecklat en projektkatalog för att sprida goda åtgärdsexempel och öka lärandet kring effektiva åtgärder för att skapa miljö- och samhällsnytta.

Länsstyrelser, kommuner och andra lokala organisationer är viktiga parter i det regionala och lokala åtgärdsarbetet. Det är på lokal nivå kunskap och kompetens finns om miljötillstånd och åtbärdsbehov. Stora delar av anslag 1:12 kanaliseras därför via länsstyrelserna. Utifrån regionala åtgärdsprioriteringar hos länsstyrelserna fördelas anslaget vidare till lokala åtgärdsutförare som

kommuner och andra organisationer och företag. Vår roll som nationell myndighet är att stödja kopplingen till nationella och internationella mål och utifrån dessa bidra med strategisk vägledning och prioriteringar.

När det gäller påverkan riktar vi oss främst in på åtgärder uppströms. Ofta innebär detta dialog och samverkan med andra sektorer och myndigheter inom exempelvis energi, jordbruk, skogsbruk och industri. Att minska påverkan är oftast inte tillräckligt för att nå god miljö utan det krävs också restaurering eller rehabilitering av ekosystem. Metodiken här är under utveckling varför det krävs satsningar på utveckling och innovation, både gällande teknik, metoder och förvaltningsmodeller. Delar av anslaget investeras därför i innovationsprojekt.

Under 2016 förbrukades 732 734 tkr från anslag 1:12. De tre största områdena för anslaget under året är:

- Kalkningsverksamhet, både utifrån villkor 3 liksom administrations- och uppföljningskostnader redovisade under villkor 1.
- Genomförande av vattenförvaltning, villkor 6, där majoriteten av medlen används för personalkostnader hos länsstyrelserna.
- Inköp av kunskap och tjänster inklusive fiskekontroll inom fiskförvaltning.

Den största andelen av anslaget går till åtgärder som direkt ger en förbättring av vattenmiljön, till exempel via LOVA-bidrag¹, kalkningsinsatser eller fiskevårdande åtgärder. Delar av anslaget används även för att ta fram kunskapsunderlag för att visa på åtgärdsbehov, möjliga åtgärder och uppföljning av effekten av åtgärder. Detta utgör viktiga underlag för åtgärdsprogram och andra prioriteringsstöd. I årets återrapportering har vi gjort en analys av anslagets fördelning i denna åtgärdskedja. Vår bedömning är att förutsättningar för direkta åtgärdsinsatser nu är på plats genom bland annat havsmiljödirektivets och vattendirektivets åtgärdsprogram. Det som behöver stärkas är åtgärder som ger en direkt förbättring i vattenmiljön. Områden som kan kräva förstärkta resurser är inom restaurering och marint skräp där det idag inte finns någon direkt styrning via villkor eller förordningar.

I årets återrapportering har vi även gjort en analys av hur anslaget bidrar till ökad sysselsättning. Analysen omfattar både direkta effekter genom administration och inköp av kunskap och tjänster. Den omfattar även hur anslaget indirekt genom investeringarna i en förbättrad vattenmiljö kan bidra till arbetstillfällen i de branscher som kan dra nytta av miljöförbättringarna. En uppskattning är att anslaget skapat minst 280 årsarbeten på länsstyrelser, andra myndigheter, universitet och för konsulter. Många av de åtgärder som genomförs med finansiering från havs- och vattenmiljöanslaget sker i landsbygds-/glesbygdsområden. Genom att skapa arbetstillfällen i dessa

¹ Lokala vattenvårdsprojekt

områden så bidrar anslaget i viss mån till landsbygdsutveckling och ökade möjligheter att leva på landsbygden.

Under året har vi gjort särskilda satsningar utifrån myndighetens strategiska plan. Bland annat har vi satsat på att utveckla och vägleda kring medfinansiering av EU-finansierade projekt. En del av en flerårig satsning som nu resulterat i beslut om medfinansiering på över 16,5 miljoner kronor av tolv Interreg-projekt och sex LIFE-projekt. En uppskattning är att dessa medel från 1:12 anslaget har växlats upp med 65-90% för det svenska åtgärdsarbetet. Vi har också satsat på att stötta kommunala projekt för samverkan mellan den kommunala och statliga planeringen i havet.

Inom så kallade särskilda åtgärdsprojekt har fokus varit på kostnadseffektiva åtgärder i kustzonen. Syftet med projekten är att stimulera regionalt åtgärdsarbete och få till ett arbete i perspektivet från källa till hav. Dessa projekt är ett bra exempel på hur vi med nationella prioriteringar kan skapa ett effektivt åtgärdsarbete på lokal nivå med deltagande och samverkan mellan länsstyrelser, kommuner och organisationer. Ett exempel är Helge å-projektet som genomför åtgärder för att fler vattendrag och sjöar ska nå god status samtidigt som ekosystemtjänsterna ska stärkas i Hanöbukten och dess tillflöden. Inom projektet rymmer därför en bredd av åtgärder; från anläggande av våtmarker, biotopvårdande åtgärder till inventering av ansvarsarter, underlag för marin reservatsbildning och underlag för en kust- och havsplan.

I återrapporteringen ger vi även exempel och kommentarer på utvecklingsmöjligheter som har en direkt koppling till anslaget. Bland annat ser vi behov av att anslagsfördelningen behöver bli mer dynamisk och målstyrd och koppla mer direkt till prioriteringar i nuvarande åtgärdsprogram och miljökvalitetsmål. Här kan en översyn av såväl förordningar som villkorskrivningar i regleringsbrev vara en aktiv åtgärd för att påskynda en ökad effekt av åtgärdsarbetet.

Även om intresset för övergödningsprojekt fortfarande är stort visar LOVA-bidraget en nedgående trend. Söktrycket för LOVA-projekt har generellt minskat de senaste tre åren. Möjliga orsaker till minskningen kan vara att projekten har svårt att hitta medfinansiering eller att det regionala uppstår en mättnad på bra projekt. Vi ser däremot en ökad förbrukning jämfört med föregående år för fiskevårdsprojekt och arbete med åtgärdsprogram för hotade arter. Detta visar på behovet av en adaptiv hantering och ständig utveckling av anslaget. En effektiv förvaltning och nyttjande av anslaget kräver ett helhetsperspektiv utifrån avrinningsområden och källa till hav.

Av 751 565 tkr har 732 734 tkr förbrukats. När 1:12-anslaget utökades från cirka 686 miljoner kr 2015 till drygt 751 miljoner kr 2016 krävdes en större insats för att förbruka medlen. Då uppdrag, åtaganden och större projekt blev kostnadseffektivare än beräknat eller i något fall inte utbetalades, blev resultatet att inte hela det tilldelade anslaget förbrukades.

Underlaget i rapporten baseras huvudsakligen på redovisning från vårt ekonomisystem, prognoser över förbrukade medel från länsstyrelserna och ekonomiska redovisningar från länsstyrelsernas ekonomisystem. Därutöver har rapporten kompletterats med resultat- och ekonomiska redovisningar från övriga mottagare av bidrag och uppdrag utifrån krav och villkor i regleringsbrev och förordningar.

Medelsanvändning anslag 1:12

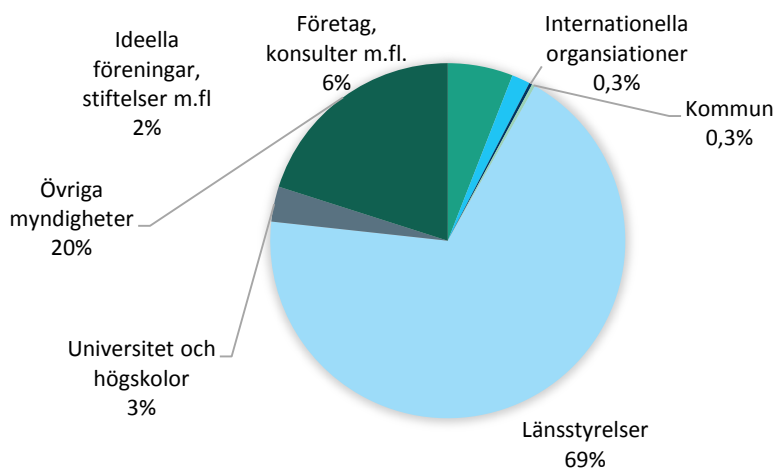
Tabell 1. Medelsanvändning av anslag 1:12 per budgetpost. Redovisat i tusental kronor.

Budgetposter	Villkor högst enligt RB	Förbrukning ²	Andel av anslag 1:12
Villkor 1 i RB, Insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer		303 587	41 %
Villkor 2 i RB, Arbete enligt havsmiljöförordningen		13 451	2 %
Villkor 3 i RB, Kalkning av sjöar och vattendrag		149 650	20 %
Villkor 4 i RB, Stöd till fiskevården		29 966	4 %
Villkor 5 i RB, Havsplanering		17 430	2 %
Villkor 6 i RB, Förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön	154 800	147 225 ³	20 %
- Varav bidrag till länsstyrelsen	116 800	Se not 2	
- Varav bidrag till de länsstyrelser som är vattenmyndigheter inkl. 6 000 tkr till VISS	17 000	Se not 2	
- Varav bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	15 000	15 000	(2 %)
- Varav bidrag till Sveriges geologiska undersökning	6 000	6 000	(1 %)
Villkor 7 i RB, Bidrag till lokala vattenvårdsprojekt, LOVA		47 612	7 %
Villkor 8 i RB, Havsmiljöinstitutet		5 000	1 %
Villkor 9 i RB, Utveckling av selektiva redskap		9 893	1 %
Villkor 10 i RB, Avancerad rening av avloppsvatten		6 920	1 %
Villkor 11 i RB, Bidrag till Internationella fiskesekretariatet, FISH		2 000	0,3 %
Total förbrukning		732 734	100 %
Ej förbrukade medel		18 831	
Total summa		751 565	

² Förbrukade medel för det samlade bidraget till länsstyrelserna (villkor 1, 3, 4, 6 och 7) är i denna tabell baserade på Havs- och vattenmyndighetens bokslut. Faktisk förbrukning på länsstyrelserna redovisas under respektive villkor.

³ Högsta belopp som tas i anspråk för länsstyrelsernas arbete med vattenförvaltning är enligt regleringsbrevet 127 000 tkr. Länsstyrelsernas redovisade förbrukning inom vattenförvaltning är 116 884 tkr. Vattenmyndigheterna har redovisat en samlad förbrukning på 47 008 tkr.

Länsstyrelserna är de största mottagare av bidrag och uppdrag från 1:12-anslaget. Den största andelen av bidraget till länsstyrelserna ges via ett samlat bidragsbeslut för arbete med vattenförvaltning, kalkning, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter, lokala vattenvårdsprojekt, LOVA samt åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön.

Figur 1. Procentuell fördelning av förbrukade medel per mottagare av bidrag och uppdrag.

Tabell 2. De 15 största mottagarna av bidrag och uppdrag utöver länsstyrelserna inom samtliga förvaltningsområden. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Bidrag	Uppdrag	Summa	Andel av 1:12
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU	68 023	28 624	96 875	13%
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI	15 100	3 390	18 490	2%
Sveriges geologiska undersökning, SGU	10 465		10 465	1%
Göteborgs universitet inkl. bidrag till Havsmiljöinstitutet	6 059	4 147	10 206	1%
Statens Jordbruksverk	10 000		10 000	1%
Havs- och vattenmyndigheten		7 539	7 539	1%
WSP Sverige AB	1 261	3 101	4 362	1%
AquaBiota Water Research		4 300	4 300	1%
Sjöfartsverket	3 500		3 500	0,5%
Energiforsk AB	3 050		3 050	0,4%
Umeå universitet	2 400	575	2 975	0,4%
IVL Svenska Miljöinstitutet AB	1 942	918	2 861	0,4%
DHI Sverige AB		2 507	2 507	0,3%
Stockholms universitet	4 750	2 474	2 474	0,3%
Hushållningssällskapet i Halland	2 359		2 359	0,3%

Tabell 3. Utbetalt bidrag till länsstyrelserna 2016 enligt beslut samt förbrukade medel enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Samlat bidrag 2016*		Särskilda åtgärdsprojekt (SÅP)		Övriga bidrag och uppdrag		Totalt		Skillnad utbetalt/förbrukat
	Utbetalt	Förbrukat	Utbetalt	Förbrukat	Utbetalt	Förbrukat	Utbetalt	Förbrukat	
Blekinge	10 145	10 105	1 531	1 545	0	3 000	11 676	14 650	-2 973
Dalarna	15 664	14 259	2 400	2 604	2 500	2 798	20 564	19 661	904
Gotland	5 093	5 255	4 005	3 731	119	176	9 217	9 162	55
Gävleborg	8 705	8 583	3 000	2 693	150	753	11 855	12 030	-175
Halland	21 497	20 996	900	441	0	820	22 397	22 257	140
Jämtland	16 278	13 971	1 980	1 927	2 211	250	20 469	16 148	4 322
Jönköping	21 581	21 581	0	0	1 765	3 878	23 346	25 459	-2 113
Kalmar	24 461	22 961	4 425	4 939	87	194	28 973	28 094	880
Kronoberg	16 150	18 779	0	0	0	0	16 150	18 779	-2 629
Norrbottnen	17 888	16 406	5 500	0	2 580	8 017	25 968	24 423	1 544
Skåne	25 313	24 925	5 700	9 561	3 754	0	34 767	34 486	281
Stockholm	14 665	14 613	3 898	3 955	0	0	18 562	18 569	-6
Södermanland	7 672	6 689	4 375	2 099	0	0	12 047	8 788	3 259
Uppsala	6 833	6 826	2 020	679	0	0	8 853	7 506	1 347
Värmland	37 357	34 020	0	0	0	0	37 357	34 020	3 337
Västerbotten	26 444	26 415	5 943	2 625	4 931	1 375	37 318	30 415	6 903
Västernorrland	24 737	22 662	1 900	559	4 833	5 150	31 470	28 372	3 098
Västmanland	17 951	17 348	0	255	0	0	17 951	17 604	347
Västra Götaland	60 666	63 043	3 000	2 635	2 857	3 382	66 523	69 060	-2 537
Örebro	9 351	9 351	0	0	1 600	1 500	10 951	10 851	100
Östergötland	11 548	11 582	4 130	2 265	307	0	15 985	13 847	2 138
	400 000	390 373	54 707	42 513	27 693	31 292	482 400	464 178	18 222

* För arbete med vattenförvaltning, kalkning, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter, lokala vattenvårdsprojekt, LOVA samt åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön.

Sedan 2014 har vi tillämpat en konsekvent princip att återkräva oförbrukade medel hos mottagare av bidrag. Under 2016 har vi återkrävt 9 571 tkr beviljade 2015 och tidigare år.

Tabell 4. Återbetalda medel 2016. Redovisat i tusental kronor.

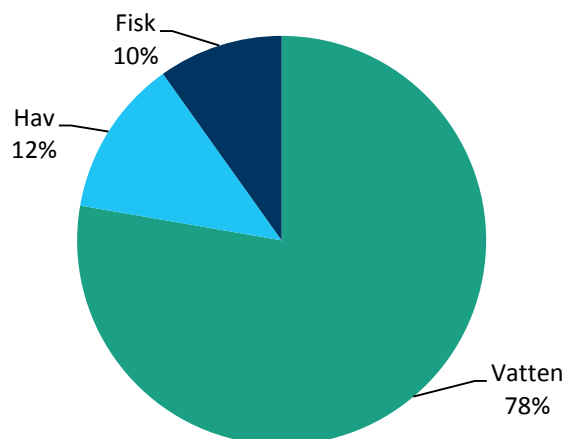
Mottagare	Belopp
SLU	2 669
Länsstyrelsen i Dalarnas län	2 572
Lantbrukarnas Ekonomi AB	1 077
Länsstyrelsen i Östergötlands län	574
Länsstyrelsen i Kronobergs län	574
Länsstyrelsen i Skåne län	537
Länsstyrelsen i Jämtlands län	485
Länsstyrelsen i Uppsala län	261
Länsstyrelsen i Jönköpings län	242
Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI	150
Havsmiljöinstitutet	109
Region Halland	103
Länsstyrelsen i Stockholms län	71
Länsstyrelsen i Hallands län	65
Länsstyrelsen i Norrbottens län	56
Syd kustens Fiskeområde	16
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	10
Summa	9 571

Medelsanvändning per förvaltningsområde

Nedan presenteras hur medel från anslag 1:12 har använts inom de tre olika förvaltningsområdena vatten, hav och fisk. Eftersom våra tre förvaltningsområden överlappar finns flertalet projekt som beviljats medel från anslag 1:12 som bidrar till åtgärder inom mer än ett förvaltningsområde.

Tabell 5. Förbrukade medel 2016 fördelat på bidrag och uppdrag per förvaltningsområde och jämförelse med 2015. Redovisat i tusental kronor.

	Förvaltnings- område vatten	Förvaltnings- område hav	Förvaltnings- område fisk	Summa	Andel
Bidrag	520 432	75 564	54 077	650 327	89 %
Uppdrag	49 052	15 450	18 159	82 407	11 %
Summa	569 484	91 014	72 236	732 734	100 %

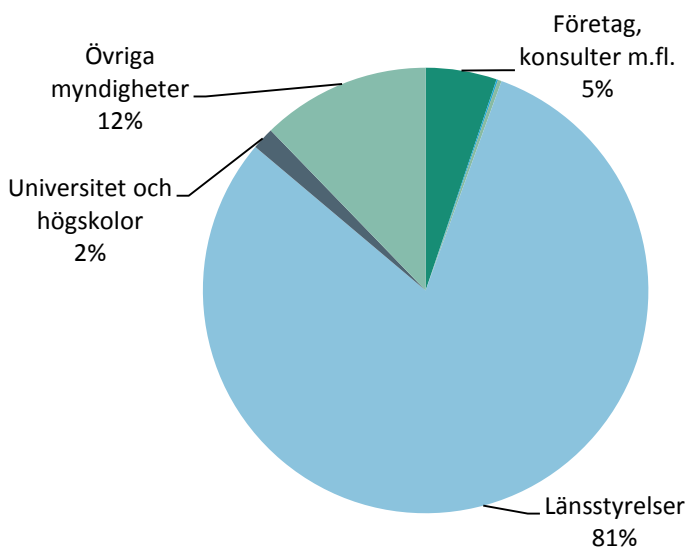
Figur 2. Procentuell fördelning av förbrukade medel per förvaltningsområde.

Förvaltningsområde vatten

Nedan redovisas hur medel från anslag 1:12 har använts inom förvaltningsområde vatten och de utgifter som avser arbete med sjöar, vattendrag och kustvatten förutom fiskförvaltning. Eftersom myndighetens tre förvaltningsområden överlappar finns flertalet projekt som beviljats medel från anslag 1:12 som bidrar till åtgärder inom mer än ett förvaltningsområde.

Tabell 6. Förbrukade medel fördelat på bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde vatten. Redovisat i tusental kronor.

	Förbrukning förvaltningsområde vatten	Andel
Bidrag	520 432	91 %
Uppdrag	49 052	9 %
Summa	569 484	100 %

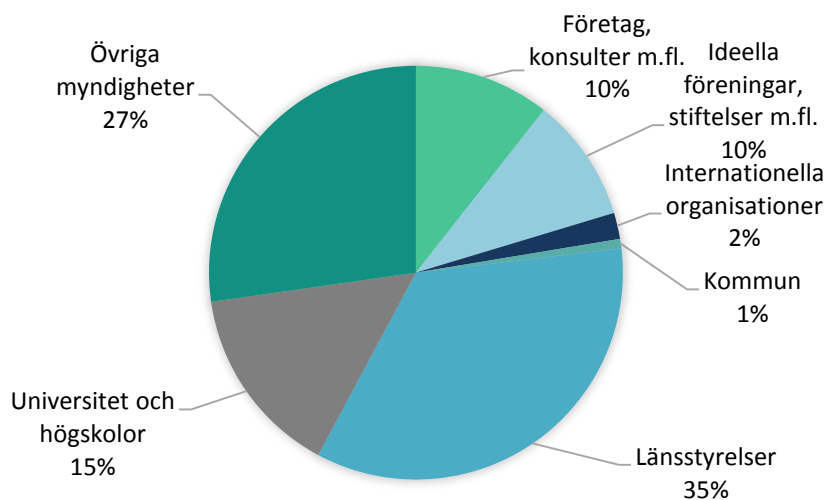
Figur 3. Procentuell fördelning av förbrukade medel per mottagare av bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde vatten.

Förvaltningsområde hav

Nedan redovisas hur medel från anslag 1:12 har använts inom förvaltningsområde hav och de utgifter som avser arbete med havsområden. Eftersom myndighetens tre förvaltningsområden överlappar finns flertalet projekt som beviljats medel från anslag 1:12 som bidrar till åtgärder inom mer än ett förvaltningsområde.

Tabell 7. Förbrukade medel fördelat på bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde hav. Redovisat i tusental kronor.

Förbrukning förvaltningsområde hav		Andel
Bidrag	75 564	83 %
Uppdrag	15 450	17 %
Summa	91 014	100 %

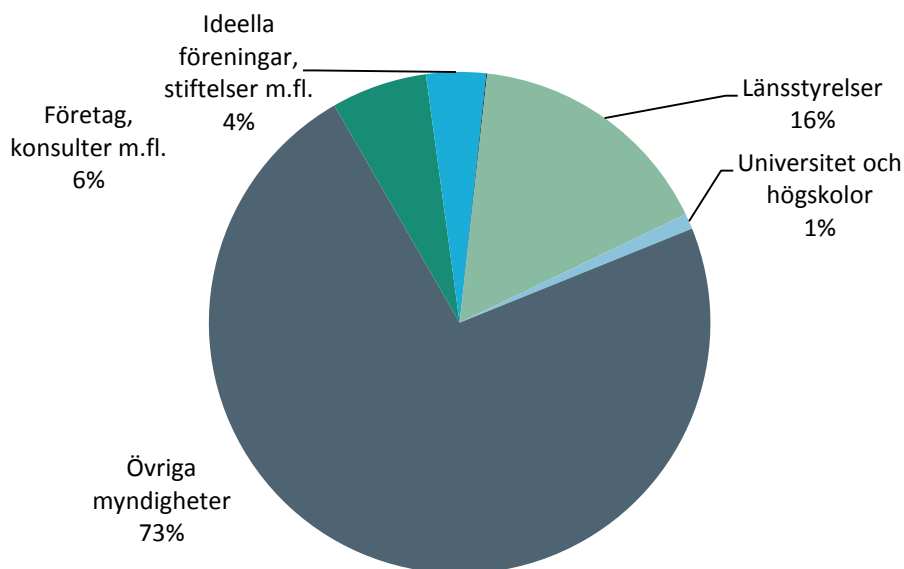
Figur 4. Procentuell fördelning av förbrukade medel per mottagare av bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde hav.

Förvaltningsområde fisk

Nedan redovisas hur medel från anslag 1:12 har använts inom förvaltningsområde fisk och de utgifter som avser arbete med fiskförvaltning. Eftersom myndighetens tre förvaltningsområden överlappar finns flertalet projekt som beviljats medel från anslag 1:12 som bidrar till åtgärder inom mer än ett förvaltningsområde.

Tabell 8. Förbrukade medel fördelat på bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde fisk. Redovisat i tusental kronor.

Förbrukning förvaltningsområde fisk		Andel
Bidrag	54 077	75 %
Uppdrag	18 159	25 %
Summa	72 236	100 %

Figur 5. Procentuell fördelning av förbrukade medel per mottagare av bidrag och uppdrag inom förvaltningsområde fisk.

Uppföljning av sysselsättningseffekter

Havs- och vattenmiljöanslaget medför direkta sysselsättningseffekter genom den administration som är nödvändig för planering och genomförandet av projekt samt själva åtgärdsarbetet. I åtgärdsarbetet används ofta insatsvaror från underleverantörer i någon mån. Stora delar av anslaget används för inköp av tjänster och kunskap. Detta medför sysselsättning hos konsultbolag, andra myndigheter, kommuner och organisationer.

I nästa steg så spenderas de löner som administratörer, konsulter och underleverantörer tjänar i olika sektorer och på så sätt bidrar det till ytterligare arbetstillfällen. Indirekt så kan investeringarna i en förbättrad vattenmiljö även bidra till arbetstillfällen i de branscher som kan dra nytta av miljöförbättringarna. I de flesta fall handlar det om att åtgärderna kan bidra till förbättrade förutsättningar för företag som säljer varor och tjänster relaterade till friluftsliv och naturturism. Även dessa verksamheter ger i sin tur upphov till indirekta och inducerade sysselsättningseffekter.

Många av de åtgärder som genomförs med finansiering från havs- och vattenmiljöanslaget sker i landsbygds-/glesbygdsområden. Genom att skapa arbetstillfällen i dessa områden så bidrar anslaget i viss mån till landsbygdsutveckling och ökade möjligheter att leva på landsbygden.

Direkta effekter – personalkostnader

Länsstyrelserna använder delar av 1:12-anslaget för att finansiera lönekostnader. Detta omfattar främst arbete enligt vattenförvaltningsförordningen men även bidragsadministration, planering, inventering, samverkan och provtagning för de andra villkoren. Under 2016 har 33% av bidrag som gått till länsstyrelserna använts för lönekostnader. Det har gett en sysselsättning motsvarande 318 000 arbetstimmar eller 160 årsarbetskrafter⁴ fördelat på 21 länsstyrelser.

För åtgärdsprogrammet för havsmiljön har vi såväl ett förvaltningsuppdrag som ett genomförandeuppdrag. Därför har beslutats att en bestämd del av anslag 1:12 kan nyttjas för myndighetens del av åtgärdsarbetet, för närvarande 5 000 tkr per år. Detta har gett en sysselsättning motsvarande 11 000 arbetstimmar eller drygt 5 årsarbetskrafter⁴.

⁴ Årsarbetstiden för en heltidsanställning beräknas schablonmässigt vara 2 000 timmar.

Tabell 9. Uppskattning av effekter av anslag 1:12. Redovisat i tusental kronor.

	Direkta effekter: personal- kostnader*	Externa uppdrags- tagare**	Åtgärds- arbete***	Total förbrukning 2016
Villkor 1- Medfinansiering EU-projekt			100%	16 500
Villkor 1- Särskilda åtgärdsprojekt	20%	20%	60%	42 500
Villkor 1 – ÅGP	50%		50%	10 300
Villkor 1 – Länsstyrelserna	50%	30%	20%	60 000
Villkor 1 – Köp av tjänster och kunskap		95%	5%	174 100
Villkor 2 – Havsmiljöförvaltning	35%	65%		13 500
Villkor 3 – Kalkning	10%		90%	149 700
Villkor 4 – Fiskevård	10%		90%	30 000
Villkor 5 – Havsplanering	5%		95%	17 400
Villkor 6 – Vattenförvaltning	80%	20%		147 200
Villkor 7 – LOVA	5%		95%	47 600
Villkor 8 – Havsmiljöinstitutet		100%		5 000
Villkor 9 – Selektiva redskap		80%	20%	10 000
Villkor 10 – Rening läkemedel			100%	6 900
Villkor 11 – FISH-sekretariatet		100%		2 000
Uppskattning totalsumma	25%	35%	40%	732 700

* Lönekostnader hos länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten

** Inköp av tjänster och kunskap

*** Utbetalda bidrag från länsstyrelserna för kalkning, LOVA, fiskevård, ÅGP samt utbetalda bidrag från HaV för särskilda åtgärdsprojekt, medfinansiering, projekt rening läkemedel.

Externa uppdragstagare

En uppskattning är att ungefär en tredjedel av anslaget, ungefär 240 miljoner kronor, har använts för inköp av tjänster och kunskap. Majoriteten av detta beslutas utifrån villkor 1. En uppskattning är att detta ger en sysselsättning motsvarande 120 årsarbetskrafter⁵.

Även länsstyrelserna använder delar att sina bidrag till att anlita entreprenörer och konsulter för utredningar såsom förstudier och framtagande av kunskapsunderlag kopplat till andra villkor. Dessa medel stimulerar åtgärdsarbetet och ger sysselsättning på lokal och regional nivå.

Indirekta effekter – eftermarknade av en förbättrad havs- och vattenmiljö

I Sverige finns den så kallade RAPS-modellen (Regionalt analys- och prognosystem)⁶ för att uppskatta indirekta och inducerade effekter på sysselsättningen och regional ekonomi. Modellen användes 2016 av Naturvårdsverket för att uppskatta sysselsättningseffekterna av Naturvårdsverkets anslag ”Åtgärder för värdefull natur” (anslag 1:3) och ”Skydd av värdefull natur” (anslag 1:16) för år 2015. Resultatet för 1:3-anslaget var att de direkta sysselsättningseffekterna uppgick till 900 anställda och att de indirekta och inducerade effekterna gav 73 arbetstillfällen.⁷ I beräkningen ingår inte eventuella effekter på företag som kan gynnas av en förbättrad miljö, som företag som säljer friluftslivsprodukter och arbetar med naturbaserad turism.

Vi har under året haft en dialog med Naturvårdsverket kring modellen och hur vi kan använda den för att beräkna indirekta/inducerade effekter på sysselsättningen av åtgärder i havs- och vattenmiljön. Vår bedömning är att modellen behöver utvecklas för att kunna användas för en mer detaljerad analys. Om man bedömer att det är troligt att de indirekta och inducerade effekterna av havs- och vattenmiljöanslaget är i samma storleksordning som för Naturvårdsverkets anslag 1:3, Åtgärder för en värdefull natur. Det medför en indirekt sysselsättningseffekt på ca 5-10 procent av de direkt sysselsatta.

Vi har i efterfrågat exempel från länsstyrelserna på sysselsättningseffekter som 1:12-anslaget kan ge i nästa led genom eftermarknaden. Den effekt som lyfts av i stort sätt samtliga länsstyrelser är att de åtgärder som genomförs kan bidra till förbättrade fiskbestånd, vilket i sin tur kan bidra till ökad fritidsfisketurism och annan fritids- och sportfiske-relaterad verksamhet. Områden som

⁵ Årsarbetstiden för en heltidsanställning beräknas schablonmässigt vara 2 000 timmar. Beräkningen har baserats på en kostnad på 1 000 kr/konsulttimme.

⁶https://tillvaxtverket.se/download/18.4f421ed5158429cdb4d91332/1479975118369/raps_introduktion.pdf

⁷ Naturvårdsverket (2016) Återrapportering Åtgärder för biologisk mångfald 2013-2015, Rapport 6699.

fiskbestånden generellt gynnas av inom anslaget är kalkning, fiskevård och fisketillsyn, samt restaurering och naturvård av vattendrag, strandnära miljöer och åtgärder för minskad övergödning.

Det är troligt att åtgärderna som finansieras av 1:12-anslaget i någon mån även gynnar turismen i sin helhet (dvs inte bara fritidsfiskerelaterad turism) och kan leda till destinationsutveckling där verksamheter inom besöksnäringen kan växa och leda till ökad sysselsättning. Länsstyrelserna anger att det blir ett sådant resultat av åtgärder inom 1:12-anslaget då stränder och vattenmiljöer även blir mer attraktiva för friluftsliv som inte är kopplat till fritidsfiske. Det är dock väldigt svårt att uppskatta sådana effekter, då vattenmiljöns kvalitet bara är en av flera faktorer som påverkar turismutvecklingen. Flera länsstyrelser anger att en uppskattning av sysselsättningen inom eftermarknaden från anslag 1:12 är vår att göra. Naturvårdsverket genomförde 2008 en intervjustudie med turismföretag i Östersjöområdet om hur miljösituationen i havet påverkar deras företagande. Majoriteten av företagen bedömde att nuvarande miljöstatus inte hade någon negativ påverkan på deras omsättning men att om situationen, främst vad gäller övergödning, skulle förvärras så skulle det kunna få stora negativa konsekvenser för deras verksamhet.⁸

På grund av de problem som finns att koppla effekterna av miljöåtgärder med utvecklingen i turismbranschen mer generellt, så bedömer vi att den eftermarknadseffekt som är mest relevant att studera närmare, utöver de indirekta och inducerade effekterna av själva administrationen och genomförandet av åtgärder, är påverkan på sysselsättningen i fritidsfiskerelaterade verksamheter och därtill kopplade eftermarknadseffekter. Detta då det är inom det aktuella området för närvarande finns mest underlag och kunskap för analyser.

Havs- och vattenmiljöanslagets regionala effekter på fritidsfiskerelaterade verksamheter, en pilotstudie

Länsstyrelsen i Norrbotten har på uppdrag av HaV testat en metod för att uppskatta regionala effekter på sysselsättning av de åtgärder som genomförts i Bottenvikens avrinningsområde med stöd av havs- och vattenmiljöanslaget. Länsstyrelsen i Norrbotten avgränsade projektet till att fokusera på sysselsättningseffekter och påverkan på företagens omsättning av stärkta fiskbestånd i Torne- Kalix- och Byskeälvens avrinningsområden. Dessa vattendrag är förhållandevis opåverkade av vattenkraft och har en lång tradition av handredskapsfiske efter framförallt lax och havsöring. Älvarna har också i relativt stor utsträckning varit föremål för fiskevårdande åtgärder som restaurering, regelförändringar och tillsyn de senaste åren. I studien analyseras enbart de direkta sysselsättningseffekterna. De indirekta och inducerade effekterna av en ökning av fritidsrelaterade verksamheter inkluderas inte.

⁸ Naturvårdsverket (2008) Tourism and recreation industries in the Baltic Sea area How are they affected by the state of the marine environment? - An interview study. Report 5878

I studien kombineras registerdata över företagens omsättning och antal sysselsatta, med en enkät som ger information om hur mycket av företagens omsättning som företagen bedömer var fritidsfiskerelaterad 2011 respektive 2015. Andelen sysselsatta som arbetar med fiskerelaterad verksamhet antas motsvara andelen omsättning i fritidsfiskerelaterad verksamhet. Om andelen fritidsfiskerelaterad omsättning i företaget uppskattas till 20 procent, så antas alltså andelen anställda i företaget som arbetar med fritidsfiskerelaterad verksamhet vara 20 procent.

Den fiskerelaterade omsättningen uppskattas ha ökat med ca 38 miljoner kr mellan 2011 och 2015, från 51 miljoner kr till 89 miljoner kr, en ökning med 75 procent. Antalet anställda som arbetade med fritidsfiskerelaterad verksamhet uppskattas ha ökat från 54 till 83 personer, dvs en ökning med 29 anställda, eller 55 procent. Satt i relation till ökningen av handredskapsfångsterna i älvarna bedöms ett fritidsfiskebaserat arbetstillfälle tillkommit per 2500 kg fångad lax.⁹

Tabell 10. Omsättning och sysselsättning i den fiskerelaterade verksamheten, 2011 och 2015. Redovisat i tusentals kronor.

	2011	2015	Ökning 2011-2015
Fiskerelaterad omsättning	38 000	51 000	75%
Fiskerelaterad sysselsättning, antal anställda	54	83	55%

I studien har länsstyrelsen inte kunnat avskilja effekten av de fiskeregleringar som genomförts i Östersjön. Förbudet att fiska lax med drivgarn i Östersjön, samt allokering av yrkesfisket till de älvmynningar där det främst vandrar upp odlad lax bedöms ha haft en positiv påverkan på utvecklingen av laxbestånden. Det har även genomförts regleringar som kan antas ha stärkt havsöringsbestånden. Resultaten visar den uppskattade effekten av både havs- och vattenmiljöanslaget, fiskeregleringar men även andra faktorer som tex ev. utbyggnad av transportinfrastruktur som förbättrar tillgängligheten till platsen och marknadsföring.

Man ska vara medveten om att det kan finnas en substitutionseffekt i och med att personer som väljer att turista på en plats i Sverige samtidigt i många fall väljer bort en annan plats i Sverige som de annars hade åkt till, men även att personer bosatta i Sverige som tidigare valt att turista i t.ex. Norge i större utsträckning kan välja att turista i Sverige. Nettoeffekten på sysselsättningen sett i hela Sverige är alltså svårbedömd. Samtidigt är det möjligt att det förbättrade fisket i älvarna i ökad grad även kan attrahera utländska turister, som bidrar till exportintäkter för den lokala ekonomin och sysselsättningen.

⁹ Länsstyrelsen i Norrbottens län (2017) Marknadsnytta av fiskeåtgärder i Bottenvikens vattendistrikt -Pilotstudie

Utveckling och möjligheter

I detta avsnitt ger vi några exempel och kommentarer på arbetet och aktiviteter som påbörjats eller genomförts under 2016 och som har en direkt koppling till anslag 1:12.

Genomlysning av länsstyrelsernas användning av anslaget

De senaste åren har ett utvecklingsarbete pågått för att effektivisera användningen och åiterrapportering av anslag 1:12. Länsstyrelserna är som grupp den absolut största mottagaren och därmed genomförare av arbete kopplat till anslaget. Beslutsmodell och delvis fördelningsmodell för bidragsmedel från anslaget till länsstyrelserna förändrades för fem år sedan genom att bidragsmedlen till den långsiktiga verksamheten samlades i ett bidragsbeslut. Syftet var bland annat att minska administrationen, öka effektiviteten och skapa större miljönytta per insatt krona.

Länsstyrelserna uttrycker i årets åiterrapportering att de ser möjligheter med ett samlat beslut genom att de kan utnyttja anslaget effektivare. De kan göra prioriteringar och omfördelningar utifrån det åtgärdsbehov förutsättningar och behov som finns på regional nivå. De ser även en ökad möjlighet att skapa synergier med annan verksamhet och finansiering som finns på regional nivå. Sedan 2012 har länsstyrelsernas interna styrning av anslagsanvändning utvecklats och anpassats efter växlande regionala behov och förutsättningar baserat på miljömålsarbete och åtgärdsprogram. Vi ser en minskning av oförbrukade anslagsmedel vilket vi tolkar som en mer effektiv användning av anslaget.

Under 2015 gjordes en systematisk genomlysning av hur länsstyrelserna planerar, prioriterar, arbetar med medfinansiering samt följer upp sina respektive bidrag från anslaget. Genomlysningen gjordes delvis med konsultstöd. Underlaget har använts under 2016 internt i vårt gemensamma arbete med länsstyrelserna för fortsatt utveckling av anslagshanteringen.

Koppla 1:12-anslaget mer till prioriteringar i åtgärdsprogrammen för havs- och vattenmiljön och miljö kvalitetsmålen

Vi ser i såväl länsstyrelsernas åiterrapportering av 1:12-anslaget som i avstämningsmöten med länsstyrelserna att modellen med att länsstyrelserna får ett samlat bidragsbeslut för alla villkor fungerar väl. Dock finns det en tröghet i systemet. Anslagsfördelningen styrs i allt för hög grad utifrån gamla behov inom vattenförvaltning och kalkning. Länsstyrelserna uppger att de har svårt att göra omprioriteringar då mycket är uppbundet i personalkostnader och åtaganden inom främst kalkningen och vattenförvaltning. Detta gör att den verkliga prioriteringen och omfördelning av anslaget till det befintliga åtgärdsbehovet inte genomförs. Anslagsfördelningen behöver bli mer dynamisk

och målstyrd och koppla mer direkt till prioriteringar i nuvarande åtgärdsprogram och miljökvalitetsmål. Här kan en översyn av såväl förordningar som villkorskrivningar i regleringsbrev vara en aktiv åtgärd för att påskynda en ökad effekt av åtgärdsarbetet.

Under 2016 har vi därför tillsammans med länsstyrelserna påbörjat ett arbete med att se över de nuvarande fördelningsnycklarna för fördelning av 1:12-bidraget till länsstyrelserna för att göra de mer effektiva och transparenta och tydligare kopplade till definierade mål.

Vi har de senaste åren sett ett behov av att attrahera kommunerna för ett större och effektivare deltagande i åtgärdsarbetet. Kalkningsverksamheten och det nya Kompis-bidraget för kommunal havsplanering är goda exempel där det lokala åtgärdsarbetet fungerar väl. Däremot ser vi en minskad efterfråga på LOVA-projekt. Möjliga orsaker till minskningen kan vara att projekten har svårt att hitta medfinansiering eller att det finns en mättnad på bra projekt.

Vår uppfattning är att många kommuner är medvetna om problemen i våra vattenmiljöer men har få eller lite resurser att driva frågan eller brist på strategier hur de ska angripa frågan. För att åtgärda detta behövs en bättre samordning och integration i åtgärdsarbete mellan länsstyrelser och kommuner för att skapa mervärden. Vi ser möjligheter för att få fler kommuner att aktivt delta i åtgärdsgenomförande genom att fortsätta ge ett aktivt stöd genom statliga medel, genom länsstyrelsernas arbete med att ta fram åtgärdsprioriteringar på kommun-nivå liksom en förenklad och kommunalt anpassad stödförordning.

Förordningar knutna till 1:12-anslaget behöver kopplas bättre till nuvarande åtgärdsbehov

Förordningar som är kopplade till anslaget är inte alltid optimala för ett åtgärdsarbete som är baserat på de behov och inriktningar som gäller idag. En översyn kan ge möjligheter för effektiviseringar för såväl anslaget som helhet som för länsstyrelsernas och kommunernas regionala och lokala åtgärdsarbete. Anledningar till att göra en översyn av förordningarna knutna till anslaget som lyfts är:

- Förordningarna har tillkommit före åtgärdsprogrammen för vatten och hav beslutades. Det innebär att de inte är kopplade till de nuvarande behov och prioriteringar som finns på nationell och lokal nivå. Länsstyrelserna uppger att användningen av anslaget har utvecklats de senaste åren och att de flesta baserar sina prioriteringar på miljömålsarbete och åtgärdsprogrammen för havs- och vattenmiljön. Dock finns det en stelhet i användningen av 1:12-anslaget som gör att de mesta av anslaget är uppbundet i gamla åtaganden och traditioner.
- Det finns en oförklarliga skillnader i reglering och satsning på olika typer av åtgärder. Vissa åtgärder är reglerade i förordningar både vad gäller grad av medfinansiering, typer av projekt och krav på återrapportering, till exempel LOVA. Andra åtgärder saknar helt

- förordning och prioriteras ibland ner eller har svårighet att hitta finansiering, till exempel fysiska förändringar i vattenmiljön.
- Åtgärdsbehoven förändras över tiden och det kan behövas en större flexibilitet inom anslaget för att även kunna finansiera ”nyare” miljöproblem. Det har även framkommit ett behov av att använda anslaget till att stimulera åtgärdsutförandet på lokal och regional nivå men att det med dagens system är svårt att styra anslaget till detta.

Projektkatalog för inspiration och tydlighet kring anslagets användande

Under 2015 startade vi arbetet med att utveckla en projektkatalog på vår hemsida. Projektkatalogen ger en ökad transparens kring projekt som finansieras av 1:12-anslaget. Den sprider även kunskap och goda exempel om åtgärdsprojekt och ge inspiration för åtgärdsarbetet generellt. Avgränsning gentemot andra databaser har gjorts genom att katalogen inte är ett informationssystem gällande vattenkvalitet utan är ett sätt att göra projekt finansierade av anslaget sökbara.

Utveckling av projektkatalogen är en del av arbetet med att stimulera och utveckla utförarkapaciteten. Vi ser att ett bredare intresse och kapacitet i samhället för att genomföra åtgärdsinsatser i havs- och vattenmiljön är en viktig faktor att arbeta vidare med de närmaste åren. Detta utifrån att brist på projektägare och genomförare i många fall begränsar åtgärdsarbetet.

System för att följa upp anslagets effekter under utveckling

Uppföljning och utvärdering är viktigt för att säkerställa att anslaget används på ett effektivt sätt. Mer generella system för uppföljning och utvärdering av miljöns tillstånd finns redan etablerat, till exempel miljömålsuppföljningar.

Under 2015 började vi utvecklingen av metoder för att kunna utvärdera och följa upp enskilda projekt gällande främst miljöeffekter men även vidare samhällsnyttor och skillnader gällande projektupplägg. Vi valde att utvärdera Naturvårdsverkets satsning från 2010 som gått under namnet ”De fem stora” samt tre LOVA-projekt. Projekten har gemensamt att de är lokala åtgärder för att minska övergödning.

Studien som genomfördes tillsammans med Enveco Miljöekonomi. Analysen gjordes utifrån ett hållbarhetsperspektiv där projektens miljömässiga, ekonomiska och sociala effekter utvärderades. För utvärderingen utvecklades en metod som bygger på 17 utvärderingskriterier som delats in i de tre hållbarhetsdimensionerna.

Under arbetet med att utveckla analysmodellen och att genomföra projektutvärderingarna identifierades ett antal potentiella förbättringsområden. Ett större antal utvärderade projekt skulle ge möjligheten att genomföra statistisk analys på resultatet. Då skulle exempelvis betydelsen

belysas av ett tydligt utpekat projektledarskap för ett lyckat projektresultat. Detta diskuterades och resulterade i ett fortsatt uppdrag mellan HaV och DHI hösten 2016. Projektet ska mynna ut i en tydlig rekommendation angående vilken information som ska tillhandahållas vid ansökningar av stöd samt vid rapportering från genomförandet av projekt men även vilka krav som ska ställas på förbättrad anslagsstyrning i allmänhet.

Växla upp anslaget genom medfinansiering

Arbetet med havs- och vattenmiljöer är komplext och behov finns för flera olika typer av insatser och åtgärder. Anslag 1:12 är en viktig del av detta arbete, men inte den enda. Flera andra finansieringskällor finns och används också för att få till åtgärdsarbetet. Ett prioriterat arbete för oss är därför att utveckla användningen av anslaget i samverkan med andra finansieringsformer. Vi vill se mer att anslaget används till att växlas upp genom att användas som med- och samfinansiering för att på så sätt få tillgång till mer medel och få till fler åtgärder för anslaget.

Några exempel på samfinansiering som är etablerade och fungerar är inom LOVA, kalkningsverksamheten och fiskevårdsmedel. Som framgår av rapporten så används anslaget även till medfinansiering av EHFF, då främst inom området datainsamling. Vi har sedan tidigare en väl fungerande modell för LIFE-programmet och projektansökningar riktade dit. Vi har under 2016 satsat på att utveckla och vägleda kring medfinansiering av övriga EU-finansierade projekt, främst inom Interreg-programmen och projekt inom Havs- och fiskerifondens (EHFF) med miljöinriktning. Detta har resulterat i att vi under 2016 tagit beslut om medfinansiering av ett 20-tal projekt inom Interreg-programmen.

Länsstyrelserna beskriver hur de utvecklar sin roll som ”regional åtgärdsmotor” för att stimulera det regionala och lokala åtgärdsarbetet. Detta görs på flera olika sätt. Till exempel genom uppsökande och pådrivande arbete gentemot kommuner och vattenråd eller genom olika nätverk. Även internt på vissa länsstyrelser arbetar man för att effektivisera åtgärdsarbetet och förenkla för sökande genom att samordna arbetet för de olika finansieringsstöden som LOVA, LONA, fiskevård, våtmarksstöd och landsbygdsprogrammet. Även samordning och stimulering för EU-finansiering pågår.

Uppskattning av uppväxling av anslaget

I årets återskottberättelse bad vi länsstyrelserna att göra en uppskattning av hur mycket anslaget växlas upp genom medfinansiering. Vi har även beräknat uppskattad medfinansiering av EU-projekt och Särskilda åtgärdsprojekt.

Tabell 11. Uppskattning av uppväxling av anslag 1:12 genom medfinansiering. Redovisat i tusentals kronor.

	Bidrag från anslag 1:12	Uppskattad uppväxling	Uppskattad ytterligare finansiering än 1:12-anslaget
Interreg-projekt	3 400	75-90%	15 000
LIFE-projekt	12 900	65-80%	40 000
Särskilda åtgärdsprojekt	54 000	10-20%	10 000
Läkemedelsrening	7 000	20-30%	2 000
Kalkning	150 000	15%	23 000
LOVA	40 000	50%	40 000
Fiskevård	24 000	50%	24 000
Länsstyrelserna villkor 1	3 600	10-100%	10 000

I tabellen ovan har vi gjort en grov uppskattning av hur anslag 1:12 växlas upp genom medfinansiering.

- **Interreg-projekt:** De olika Interreg-programmen skiljer sig åt i graden av medfinansiering. Vår riktlinje är att bidrag som kan fås från 1:12-anslaget kan vara högst 25% av projektbudgeten. Viss egenfinansiering bör alltid tillgodoses av projektägaren. Vi finansierar i en grov uppskattning mellan 10-25% av totala budgeten av det svenska deltagandet.
- **LIFE-projekt:** EU går in med 60% av projektets totala budget. Vi medfinansierar i varierad grad mellan 50-85% av resterande insats (20-35% av totala budgeten).
- **Särskilda åtgärdsprojekt:** Ett av syftena med dessa projekt har varit att stimulera regionalt åtgärdsarbete genom ett begränsat antal större och fleråriga projekt. Ett av urvalskriterierna har varit graden av medfinansiering. En uppskattning från länsstyrelserna är att ungefär 20% av projektbudgeten växlas upp med andra medel som till exempel EU-program och Landsbygdsprogrammet.
- **Kalkning:** En viss del av kalkningsverksamheten växlas upp genom kommunala medel.
- **LOVA:** Enligt LOVA-förordningen ges 50% av totala projektbudgeten som statligt anslag. Övrig finansiering härrör bland annat från EU-program, kommuner och organisationer, men en betydande del utgörs av privata medel eller egen tid i projekten.

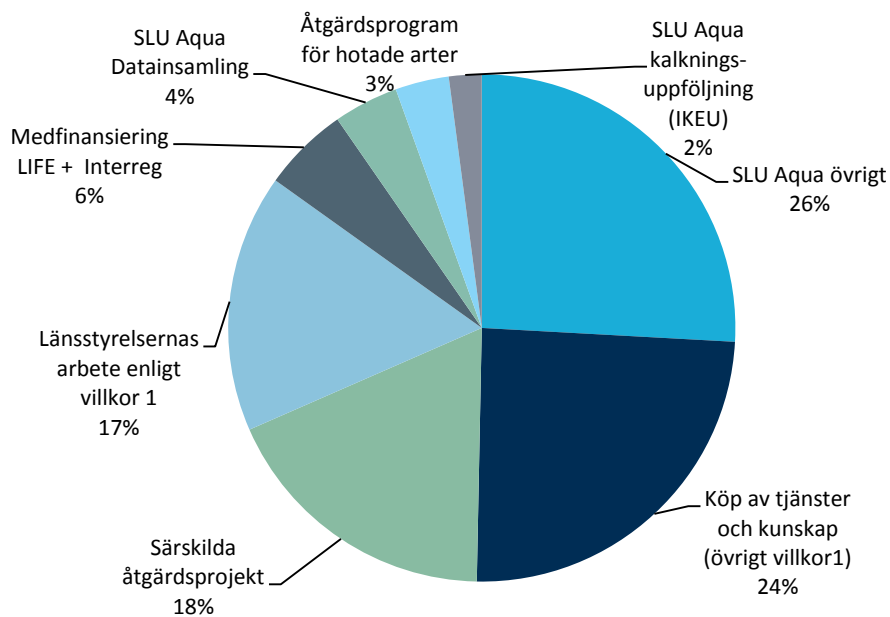
Många av LOVA-projekten bygger upp en grund för vidare vattenvårdsarbete och sedan utförs åtgärderna inom olika EU-program.

- **Fiskevård:** Även inom fiskevårdsförordningen lämnas 50% finansiering för åtgärder. Finns det särskilda skäl kan ett högre bidrag lämnas. Särskilda skäl kan vara att åtgärden har ett stort allmänt intresse, som exempelvis att bevara en hotad art, eller åtgärder som främjar fiskevården i områden med fritt handredskapsfiske
- **Länsstyrelserna villkor 1:** Länsstyrelserna rapporterar att en viss del av anslag 1:12 används för att medfinansiera EU-projekt och åtgärdsarbete. Det är svårt att beräkna ytterligare finansiering men vi har uppskattat att dessa medel växlas upp mellan 10-100%. Länsstyrelserna är bra på att hitta de olika finansieringsformerna och dessa sker ofta i kombination mellan olika källor. Källorna kan vara kommuner och olika EU-program, statliga myndigheter men även övrig medfinansiering via olika fonder, organisationer eller stiftelser. Störst andel medfinansiering kommer från EU-program exempelvis Life, Landsbygdsprogrammet och Interreg. De statliga medlen kommer från länsstyrelsernas förvaltningsanslag, regionsmedel och medel från andra myndigheter Kommuner och övrig medfinansiering ingår som en del i mindre projekt och samarbeten.

Insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer (villkor 1)

Anslagsposten får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslagsposten får användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Under 2016 har 303 587 tkr förbrukats enligt villkor 1. Fördelningen framgår av figuren nedan. Respektive del presenteras mer i detalj nedan.

Figur 6. Procentuell fördelning av förbrukade medel inom villkor 1.

Medfinansiering EU-projekt

Ett effektivt sätt att öka takten i det vattenrelaterade åtgärdsarbetet är att skapa förutsättningar för olika intressenter att söka stöd från EU:s olika fonder genom att ge stöd i ansökningsfasen och garantera medfinansiering. På så vis skapas långsiktighet i åtgärdsarbetet samtidigt som samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer stimuleras. Genom att medfinansiera åtgärdsinriktade projekt med 1:12-anslaget växlar vi även upp anslaget och får mer åtgärdsarbete utfört. Vi har därför de senaste åren satsat på att utveckla och vägleda kring medfinansiering av EU-finansierade projekt.

Inom LIFE-programmet medfinansierar vi sedan tidigare sex projekt och har under året även tagit beslut om medfinansiering av fyra nya. Vi har även utvecklat vårt arbete med att stimulera till deltagande i övriga EU-program och har under året tagit beslut om medfinansiering för ett tiotal projekt inom Interreg-programmen. Vi har även medfinansierat åtgärder inom Havs- och fiskerifonden EHFF.

Under 2016 har 16 540 tkr betalats ut för medfinansiering av Interreg- och LIFE-projekt, inklusive skrivarbidrag. En uppskattning är att dessa medel från 1:12 anslaget har växlats upp med 65-90% för det svenska åtgärdsarbetet.

Medfinansiering Interreg-projekt

Vi medfinansierar 11 Interreg-projekt och deltar som associate partner i fyra av dessa. Nedan ges exempel på några Interreg-projekt och dess syfte:

MARELITT Baltic

- Finansiär: Interreg Östersjöprogrammet
- Mer information: marelitt.eu

Svenska partners som vi medfinansierar är Simrishamns kommun och Håll Sverige rent. Projektet syftar till att skapa en samlad kunskapsbild och ett koordinerat spökgarnsarbete i Östersjön. Vi samverkar med projektet i syfte att bidra till att projektresultaten blir användbara på nationell och regional nivå.

Baltic Blue Growth

- Finansiär: Interreg Östersjöprogrammet
- Mer information: submariner-network.eu/index.php/projects/balticbluegrowth

Svenska partners som vi medfinansierar är SLU, länsstyrelsen i Kalmar län och länsstyrelsen i Östergötlands län. Målet är att initiera fullskalig musselodling och musselmjölproduktion i Östersjöregionen.

DAIMON

- Finansiär: Interreg Östersjöprogrammet
- Mer information: daimonproject.com

Svensk partner som vi medfinansierar är Chalmers. Projektet handlar om miljörisker kring dumpad ammunition i Östersjön.

BLASTIC

- Finansiär: Interreg Central Baltic
- Mer information: blastic.eu

Svenska partners som vi medfinansierar är Håll Sverige rent och IVL. Projektet ska ta reda på vilka källor och spridningsvägar i stadsmiljön som leder till att skräpet hamnar i havet.

Tabell 12. Interreg-projekt medfinansierade av 1:12-anslaget. Redovisat i tusentals kronor.

Projekt	Mottagare	Förbrukning 2016	Bemyndigande 2017	Bemyndigande 2018	Bemyndigande 2019
Baltic LINES	Havs- och vattenmyndigheten	48 646	208 530	208 530	27 394
Baltic Blue Growth	SLU	366 740	733 480	550 110	73 348
Baltic Blue Growth	Länsstyrelsen Kalmar	87 010	130 520	130 520	43 520
Baltic Blue Growth	Länsstyrelsen Östergötland	91 190	136 780	136 780	45 590
Daimon	Chalmers tekniska högskola AB	180 000	420 000	420 000	60 000
Marelitt Baltic	Simrishamns kommun, Marint Centrum	670 509	677 815	581 640	
Marelitt Baltic	Håll Sverige rent	400 760	342 277	391 551	
VIMLA	Länsstyrelsen Västerbotten	150 000	500 000	450 000	
BLASTIC	Håll Sverige rent	147 708	198 073	144 024	
BLASTIC	IVL Svenska miljöinstitutet	112 454	298 607	36 950	
NUTRINFLOW	Länsstyrelsen Östergötland	215 328	164 055	70 617	
Flodpärlmussla	Länsstyrelsen Norrbotten	120 000	220 000	320 000	
Sulfatjordar	Länsstyrelsen Norrbotten	250 000	1 250 000	500 000	
NorthSEE	Havs- och vattenmyndigheten	77 942	271 379	271 379	114 019
Water Co-Governance	Havs- och vattenmyndigheten	300 000	1 175 194	1 000 000	700 000
Ren Kustlinje	Håll Sverige Rent	380 000	233 750	346 263	
Summa		3 598 287	6 960 460	5 558 364	1 063 871

Tabell 13. Interreg-projekt medfinansierade av 1:12-anslaget och vilket EU-program.

Projekt	Projektet syfte	Period	EU-program
Baltic LINes	Fartygsrutter och energikorridorer i Östersjön kopplat till havsplanering	2016-2019	Interreg Baltic Sea Region
Baltic Blue Growth	Initiera fullskalig musselodling och musselmjölproduktion i Östersjöregionen	2016-2019	Interreg Baltic Sea Region
Daimon	Miljörisker kring dumpad ammunition i Östersjön	2016-2019	Interreg Baltic Sea Region
Marelitt Baltic	Förlorade och borttappade fiskeredskap i Östersjön	2016-2020	Interreg Baltic Sea Region
VIMLA	Vatten och Människan i Landskapet	2016-2018	Interreg Botnia-Atlantica
BLASTIC	BLASTIC-plastavfallets väg till Östersjön	2016-2019	Interreg Central Baltic
NUTRINFLOW	Innovativ vattenförvaltning i jordbrukslandskapet kan utformas på ett sätt som minskar förlusterna av växtnäring	2016-2018	Interreg Central Baltic
-	Markanvändningens effekter på flodpärlmusselvattendrag i Europa	2016-2018	Interreg Europe
-	Restaurering av mindre kustmynnande vattendrag i Bottenviken med särskild inriktning på sura sulfatjordar	2016-2018	Interreg Nord
NorthSEE	Samarbetsprojekt kring havsplanering i Nordsjön	2016-2019	Interreg North Sea Region
Water Co-Governance	Samverkan och vattenråd inom vattenförvaltningen	2016-2019	Interreg North Sea Region
Ren Kustlinje	Samarbete kring marint skräp	2016-2019	Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak

Medfinansiering LIFE-projekt

Det nya LIFE-programmet för perioden 2014-2020 har nyligen startats. Totalt avsätts 3,4 miljarder euro, cirka 32 miljarder kronor för åren 2014-2020. Medfinansieringsgraden har ökat från EU och ligger i det nya programmet på 60 %. Programmet är indelat i två delar, klimat och miljö. Det svenska intresset för programmet är stort. Ministerrådet lanserar en ny typ av projekt som kallas integrerade projekt. De ska vara storskaliga och utgå ifrån en regional eller nationell plan eller strategi. Det är också krav på att projekten samfinansieras och har minst en annan finansieringskälla än LIFE-bidraget.

En bedömning är att utnyttjandet av LIFE kommer att öka om långsiktigt stöd finns för ansökningar och medfinansiering. I dag stödjer vi tre åtgärdsinriktade vattenprojekt inom LIFE med sammanlagt drygt 4 800 tkr årligen.

Myndigheten får årligen in 10-15 ansökningar om skivastöd. Bedömningen är att HaV:s strategi för att stödja fler ansökningar för arbete med projektansökan och möjligheter till medfinansiering ökat intresset för vattenrelaterade LIFE-projekt.

Tabell 14. Beviljade bidrag 2016 med syfte att ta fram ansökan till LIFE-programmet. Redovisat i tusentals kronor.

Mottagare	Förbrukning 2016
Länsstyrelsen i Gävleborg län	150
Länsstyrelsen i Västra Götaland län	150
Länsstyrelsen i Jämtland län	150
Länsstyrelsen i Jönköping län	265
Kommunförbundet Skåne	75
Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)	150
Summa	940

Tabell 15. LIFE-projekt medfinansierade av 1:12-anslaget. Redovisat i tusentals kronor.

Projekt	Mottagare	Förbrukning 2016	Bemyndigande 2017	Bemyndigande 2018	Bemyndigande 2019
BIAS	Totalförsvarets forskningsinstitut	1 575			
UC4LIFE	Länsstyrelsen i Skåne län	1 254			
Triple Lakes	Länsstyrelsen i Jämtlands län	1 861	1 972	2 959	
Good stream	Hushållnings- sällskapet Halland	2 359	2 382	2 382	986
Sure	Kalmar kommun	962	0	1 972	1 479
ReBoRN	Lst i Västerbottens län	4 931	8 930	8 930	8 930
Summa		12 942	13 284	16 243	11 395

UC4LIFE

Projektet syfte är att förbättra vattenkvalitet och gynna den biologiska mångfalden i tolv sydsvenska åar. Den hotade tjockskaliga målarmusslan (*Unio crassus*) är känslig för miljöstörningar och utgör projektets symbol. Åtgärder som genomförs är bland annat att skapa fria vandringsvägar genom utrivning av vandringshinder, åar återfår ett ringlande lopp genom så kallad återmeandering, livsmiljöer restaureras genom att nytt bottensubstrat i form av

sand och grus tillförs botten på ån, samt att kantzoner planteras med träd. Projektet är ett samarbete mellan fem länsstyrelser, centrala myndigheter och universitet och pågår mellan 2012 och 2016.

Life Triple Lakes

Ett projekt som syftar till att förbättra vattnet och miljöerna i och kring sjöarna Revsundssjön, Locknesjön och Näkten. Projektet startades upp under sommaren 2014 och kommer att pågå under fem år. Det övergripande målet med projektet är att utveckla en modell för hur man kan arbeta med vattenvård.

Life-GoodStream

Projektet arbetar tillsammans med markägare för att höja ett vattendrags status till god ekologisk status. Projektet syftar också till att minska översvämningar i tätorterna i den nedre delen av avrinningsområdet. Samtidigt kommer projektet att gynna den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet genom kostnadseffektiva, innovativa, teknikoberoende och platsspecifika åtgärder.

ReBorn

Sex vattendrag i Norrbotten och Västerbotten ska återställas efter tidigare påverkan av flottning. Projektet är det största någonsin i sitt slag i Sverige och omfattar ca 200 kilometer älvsträcka. Det har tagits fram i samverkan med lokala aktörer längs vattendragen. Myndigheterna i Norrbotten och Västerbotten kommer under fem år att arbeta med att biologiskt återställa hela eller delar av Lögdeälven, Åbyälven, Byskeälven, Piteälven, Råneälven och Kalixälven som ingår i det europeiska Natura-2000 nätverket. Det är vattendrag som alla har påverkats av flottledsrensningar. Vattendragen återställs till en mer naturlig livsmiljö för arter som flodpärlmussla, lax och öring.

Rich waters

Under året togs beslut om medfinansiering av LIFE IP Rich Waters. Projektet syftar till att effektivisera åtgärdsarbetet för ett fullt genomförande av åtgärdsprogrammet för Norra Östersjöns vattendistrikt och även bidra till implementeringen av vattendirektivet i hela Sverige. Projektets mål är att genomföra konkreta åtgärder och skapa samverkan och lärande för att göra åtgärdsarbetet effektivare. Samtidigt ska projektet generera nya projekt med finansiering utanför LIFE IP. Exempel på sådana finansieringskällor är Interreg, Horizon 2020, lantbruksprogrammet och LOVA.

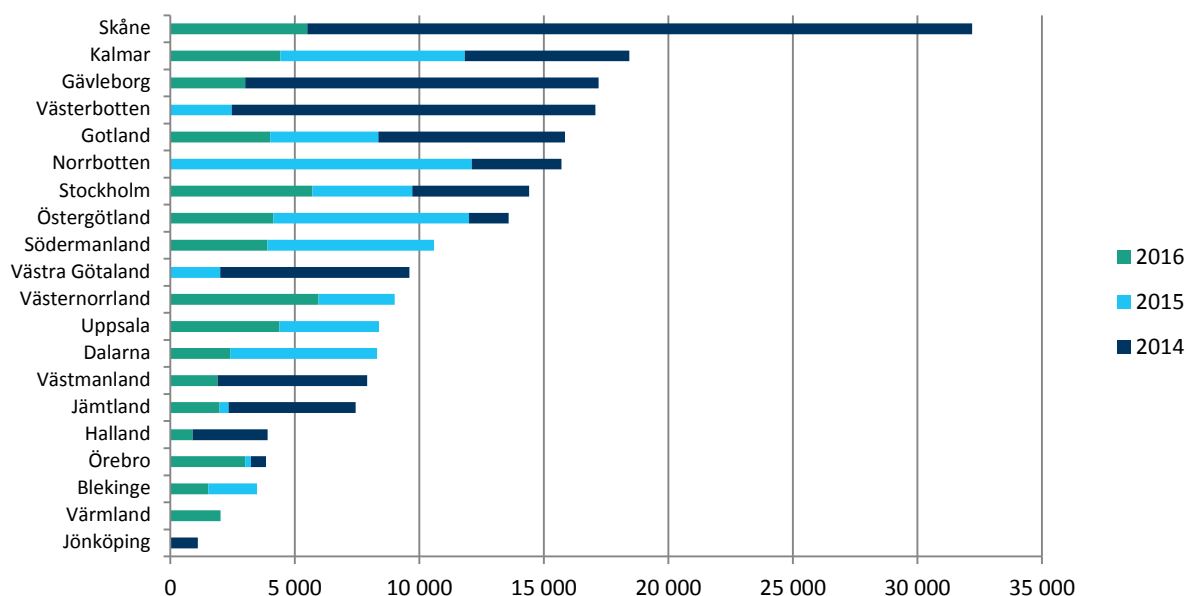
Medfinansiering Havs- och fiskerifonden EHFF

Under 2016 har vi medfinansierat åtgärder inom Havs- och fiskerifonden om främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske. Det är Jordbruksverket som är beslutande myndighet för projekten.

Under 2016 beslutade om bidrag på 10 000 tkr till SJV för medfinansiering av åtgärden bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald. Det har inte funnits någon statlig finansiering kopplat till denna åtgärd vilket innebär att stödsökanden måste finna en offentlig aktör som är villig att medfinansiera det projekt som avses genomföras. Tre år av programperioden har pågått nu utan att några åtgärder har genomförts. Vi såg att genomförandet underlättas via medfinansiering av de projekt som ansöker om stöd i denna åtgärd.

Särskilda åtgärdsprojekt

Under 2014 inleddes en riktad satsning inom 1:12-anslag med syftet att ge länsstyrelserna möjligheten att genomföra ett begränsat antal större och fleråriga projekt och på så sätt stimulera regionalt åtgärdsarbete. Då de särskilda åtgärdsprojekten har slagit väl ut och uppskattats av länsstyrelserna har vi valt att fortsätta satsningen under 2015 och 2016.

Figur 7. Totalt beviljade medel per länsstyrelse under 2014, 2015 och 2016 för särskilda åtgärdsprojekt. Redovisat i tusental kronor.

För 2016 års särskilda åtgärdsprojekt gjordes utlysningen med en inriktning på att stärka åtgärdsarbetet för kustvatten, vikar och skär. Inriktningen utgick från vad anslaget ska användas till enligt HaV:s regleringsbrev och till prioriteringar i vår strategiska plan. Den strategiska planen grundar sig på vad vi ser som prioriteringar utifrån miljömålsuppföljning och beslutade åtgärdsprogram.

Insatser som kunde vara aktuella inom utlysningen gällande kustvatten, vikar och skär var exempelvis restaureringar, kustplanering, åtgärdsstrategier för fysisk påverkan och biologisk återställning, fredningsområden samt kartläggning. Med begreppet kustvatten innefattas vatten som ingår i zonen från strandlinjen mot hav, både salt och bräckt vatten.

Totalt inkom 31 ansökningar från 17 länsstyrelser in. Av dessa beviljades 18 projekt bidrag på sammanlagt 16 500 tkr. Alla projekt utom ett löper mellan två och fyra år. De projekt vi beviljade bidrag omfattade olika typer av åtgärder så som restaureringar för att uppnå bättre biologisk eller kemisk status i vatten och för ökad biologisk mångfald, förvaltnings- och samverkansprojekt, översiktsplanering samt framtagande av planeringsunderlag.

Tabell 16. Särskilda åtgärdsprojekt beviljade under 2016.

Länsstyrelse	Projekt
Blekinge	Interkommunal översiktsplanering för havet i Blekinge
Blekinge	Förvaltning av fisket i grunda havsvikar i Blekinge
Gotland	Kustvatten på Gotland (AP1 Grunda havsvikar - övergödningssdelen i projektet)
Gävleborg	Damm- och kraftverksutrivning i kustmynnande vattendrag i södra Bottenhavet
Halland	Kartering av marina habitat och bottenfauna i Kattegatts fiskfredningsområde
Kalmar	Restaurering av Ålgräs i Östersjön
Norrbotten	Planeringsunderlag för grunda nyckelhabitat i kustvatten
Skåne	Förbättrad ekologisk och kemisk status i Skånes kustvatten
Skåne	Genomföra åtgärder uppströms i Sege å för att förbättra ekologisk status i kustvatten
Stockholm	Biologisk mångfald i grunda vikar - förvaltning genom grön infrastruktur och biotopskydd
Stockholm	Från gult till grönt - åtgärder för högre status i påverkade kustvatten
Södermanland	Vik för vik - mot en friskare Östersjön
Uppsala	Restaurering av Östhammarsfjärderna bättre vattenkvalitet och ökad biologisk mångfald
Västerbotten	Miljöförbättrande åtgärder för kustmiljöerna i Västerbotten
Västernorrland	Åtgärder för abborre och gädda i några kustnära vatten
Västra Götaland	Mellankommunal samverkan i södra Bohuslän
Östergötland	Minskad spridning av föroreningar via dagvatten till kustvatten
Östergötland	Ökad biologisk mångfald i det marina reservatet Svensksundsviken

Under 2016 förbrukade länsstyrelserna totalt 42 513 tkr för arbete med särskilda åtgärdsprojekt. Knappt 10 000 tkr av dessa har gått till länsstyrelsernas personalkostnader och drygt 30 000 tkr har betalats ut som bidrag till andra organisationer eller till konsultkostnader.

Tabell 17. Länsstyrelsernas förbrukade medel för arbete med särskilda åtgärdsprojekt enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

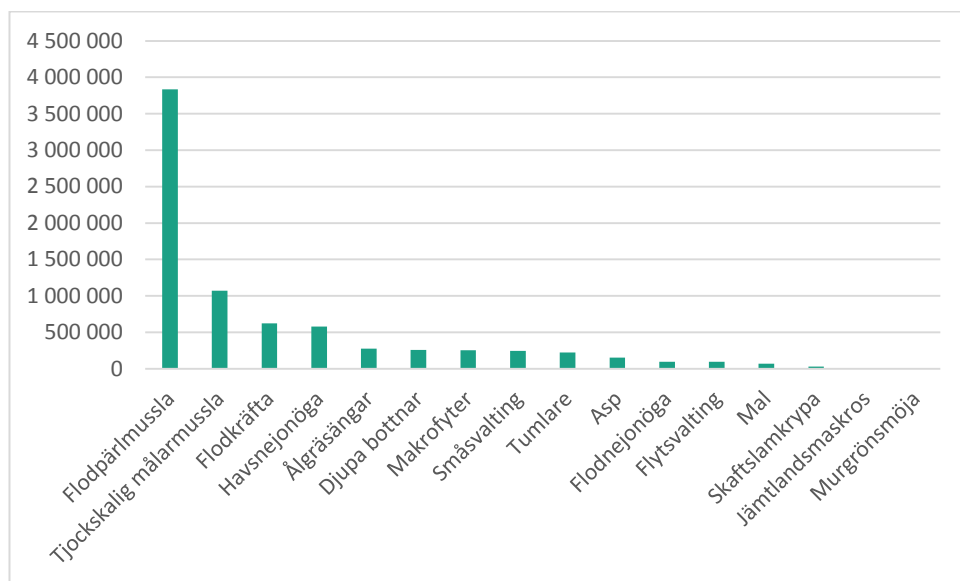
Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	0	0	0	679	0	0	679
Dalarna	0	0	0	0	0	0	0
Gotland	0	0	0	441	0	0	441
Gävleborg	1 680	1 046	45	1 612	1 248	4	3 955
Halland	1 417	720	9	1 095	781	30	2 635
Jämtland	0	0	0	0	0	0	0
Jönköping	2 761	1 140	96	269	197	224	1 927
Kalmar	3 465	1 859	154	134	455	22	2 625
Kronoberg	0	0	0	255	0	0	255
Norrbottnen	295	73	0	1 319	1 300	1	2 693
Skåne	336	167	4	987	8 294	109	9 561
Stockholm	1 399	610	31	341	1 585	37	2 604
Södermanland	0	0	0	0	0	0	0
Uppsala	1 208	577	24	913	0	30	1 545
Värmland	299	141	22	486	1 450		2 099
Västerbotten	2 448	1 126	15	1 362	1 188	40	3 731
Västernorrland							0
Västmanland	1 123	607	29	609	376	644	2 265
Västra Götaland							0
Örebro	3 051	1 375	38	1 563	645	1 318	4 939
Östergötland	293	153	42	350	0	15	559
Summa	19 774	9 594	509	12 416	17 520	2 474	42 513

Åtgärdsprogram för hotade arter

Vi samordnar och finansierar de akvatiska åtgärdsprogrammen för hotade arter med medel från anslag 1:12. På uppdrag av HaV koordinerar länsstyrelserna programmen nationellt och regionalt, genomför åtgärder och utvärderar pågående arbete. Åtgärdsprogrammen för hotade arter är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå riksdagens uppsatta miljömål och för att klara av våra internationella åtaganden. De hotade arter och naturtyper som omfattas av åtgärdsprogrammen är de vars existens inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för bland annat hållbar mark- och vattenanvändning, områdesskydd, miljöprövning eller lagstadgad/generell hänsyn. Urvalet av arter som ska ingå i programmen baseras främst på hotstatus, möjligheten till att förbättra artens status, åtaganden inom de regionala havsmiljökonventionerna, om det finns kunskap om relevanta åtgärder samt

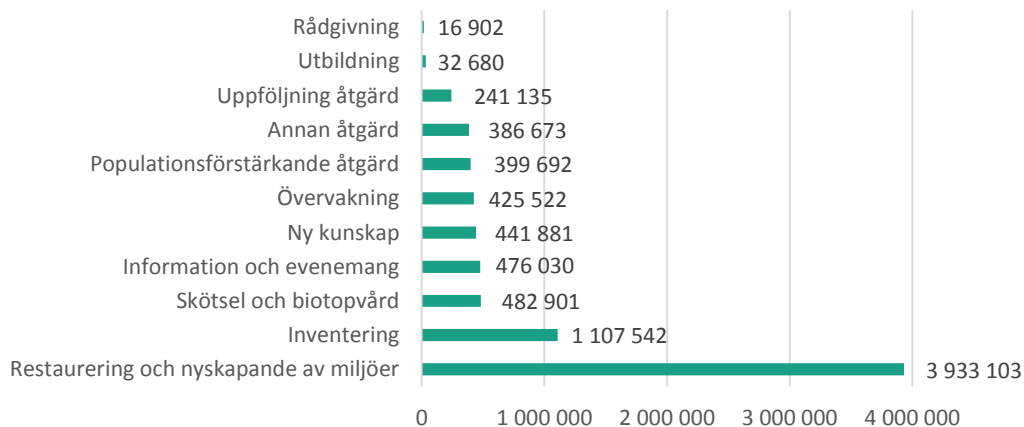
Åtgärdsprogram för hotade arter är vägledande dokument som i första hand ska fungera som underlag för myndigheters och organisationers arbete, men även rikta sig till allmänheten. I programmet finns en tydlig vision som ska motsvara gynnsam bevarandestatus samt lång- och kortsiktiga mål som anger prioriterade åtgärder för att nå dit. Vanligtvis är programmens längd fem år och då program gått ut följs vidtagna åtgärder upp, resultatet utvärderas och programmet omprövas.

Under 2016 har HaV lämnat 9 133 tkr i bidrag till länsstyrelsernas arbete från anslag 1:12 på åtgärdsprogram för hotade arter. Länsstyrelserna har använt 1 310 tkr av anslaget för nationell och regional koordinering av programmen. Ytterligare 2 139 tkr, från annat än anslag 1:12, har finansierat länsstyrelsernas koordinering och 7 823 tkr för att finansiera åtgärder.

Figur 8. Förbrukat bidrag (kr) från anslag 1:12 för åtgärder 2016 för respektive åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper.

Anslaget har främst finansierat fysisk restaurering och nyskapande av miljöer, men även inventering för att få bättre kunskap om förekomst av arterna och naturtyperna (Figur 9). Ytterligare åtgärder har finansierats med 11 249 tkr från annat än anslag 1:12, främst från LIFE, Landsbygdsprogrammet, Naturskyddsföreningens bra miljövalsfond, andra centrala myndigheter samt från enskilda kommuner, skogs- och energibolag.

Figur 9. Förbrukat bidrag (kr) från anslag 1:12 fördelat på respektive åtgärder i programmen för hotade arter och naturtyper.

En stor del av de fysiska åtgärderna ger direkt effekt i skyddade områden. Hotade arter och naturtyper gynnas även av åtgärder utförda inom ramen för fiskevårdsmedel och kalkning.

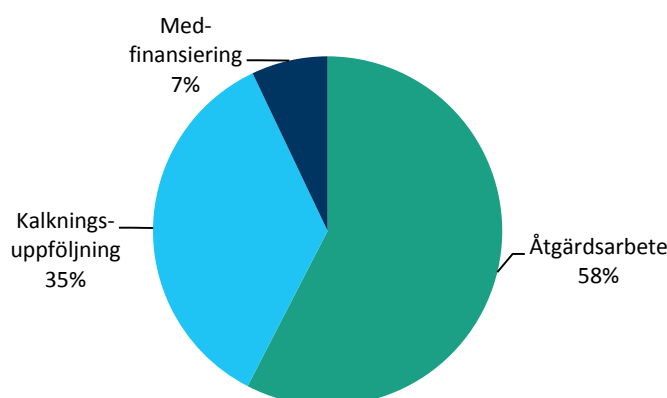
Tabell 18. Länsstyrelsernas förbrukade medel för arbete med åtgärdsprogram för hotade arter enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	764	376	23	122	0	59	580
Dalarna	0	6	0	141	0	0	147
Gotland	48	24	8	7	0	0	39
Gävleborg	211	109	15	65	40	6	236
Halland	3 088	1 431	55	1 001	0	261	2 748
Jämtland	0	0	0	0	0	0	0
Jönköping	226	123	4	0	0	296	424
Kalmar	169	149	6	100	0	9	264
Kronoberg	0	26	10	0	0	0	36
Norrbottnen	484	207	1	15	0	2	225
Skåne	11	5	0	374	60	0	440
Stockholm	152	91	1	211	70	59	431
Södermanland	698	312	3	156	0	114	585
Uppsala	507	231	1	268	0	0	499
Värmland	509	213	6	102	0	16	337
Västerbotten	788	333	7	150	0	1	491
Västernorrland	854	483	41	212	0	13	750
Västmanland	801	344	10	204	500	2	1 060
Västra Götaland	480	239	2	0	0	0	241
Örebro	379	160	14	0	0	28	201
Östergötland	250	99	2	445	0	50	595
Summa	10 417	4 963	207	3 571	670	917	10 329

Länsstyrelsernas arbete med stöd av villkor 1

Länsstyrelserna får under villkor 1 använda delar av bidraget för åtgärdsarbete för havs- och vattenmiljön och åtgärdsprogram för hotade arter.

Åtgärdsprogram för hotade arter ingår inte i detta avsnitt utan redovisas separat. Inom villkor 1 redovisas huvuddelen av länsstyrelsernas kostnader med kalkningens effektuppföljning och spridningsplanering samt för provtagning inom det nationella målvattenomdrevet. En del av bidraget får användas till medfinansiering av EU-projekt.

Figur 10. Procentuell fördelning av länsstyrelsernas förbrukade medel inom villkor 1, exklusive arbete med åtgärdsprogrammen för hotade arter.

Av bidraget har totalt 28 487 tkr förbrukats för länsstyrelsernas åtgärdsarbete. Detta inkluderar exempelvis konsultuppdrag för modelleringsstudier eller inventeringar av naturvärden i marina och limniska miljöer. Bidrag ges även till biologisk effektuppföljning och biotopvårdande åtgärder. Länsstyrelsernas åtgärdsarbete under villkor 1 är en viktig del i miljömålsarbetet samt att nå miljökvalitetsnormerna där åtgärdena har stöd i beslutade åtgärdsprogram och åtgärdsplaner.

För arbete med kalkningens effektuppföljning och spridningsplanering samt för provtagning inom det nationella målvattenomdrevet har länsstyrelserna förbrukat 17 537 tkr. Medel har bland annat gått till resor och löner för tid i samband provtagning, planering och förberedelser. Biotopkarteringar och rapportbearbetning ingår. Insatserna har till del genomförts av timanställd personal under sommarmånaderna.

Bidraget, 3 635 tkr har använts till att medfinansiera EU-projekt samt länsstyrelsens egna insatser i åtgärdsarbetet och havsplanering.

Exempel på projekt inom länsstyrelsernas arbete utifrån villkor 1:

Metodtest av Open Standards

Open Standards är ett processverktyg som används av bland andra Naturvårdsverket samt flera länsstyrelser. I Blekinge län arbetar man med metodtest av verktyget i arbetet med marin grön infrastruktur och havsplanering. Mer information: ekologigruppen.se

Kultur och vatten

Bidrag till kulturmiljö för att öka kunskapen om kulturvärden i vattendrag. Projektet har pågått under flera år i samverkan mellan Skåne, Blekinge och Kronobergs län.

Projekt Vombsjön

Projektet har pågått under många år och är ett samarbete mellan berörda markägare, Kävlingeåns vattenråd, Sjöbo kommun och länsstyrelsen och är ett av de till ytan största enskilda vattenvårdsprojekten i Skåne. Syftet är att öka förståelsen mellan olika intressen i området och att få igång ett samarbete för att på frivillig väg kunna genomföra åtgärder för att förbättra statusen på vattnet. Mer information: kavlinge.se

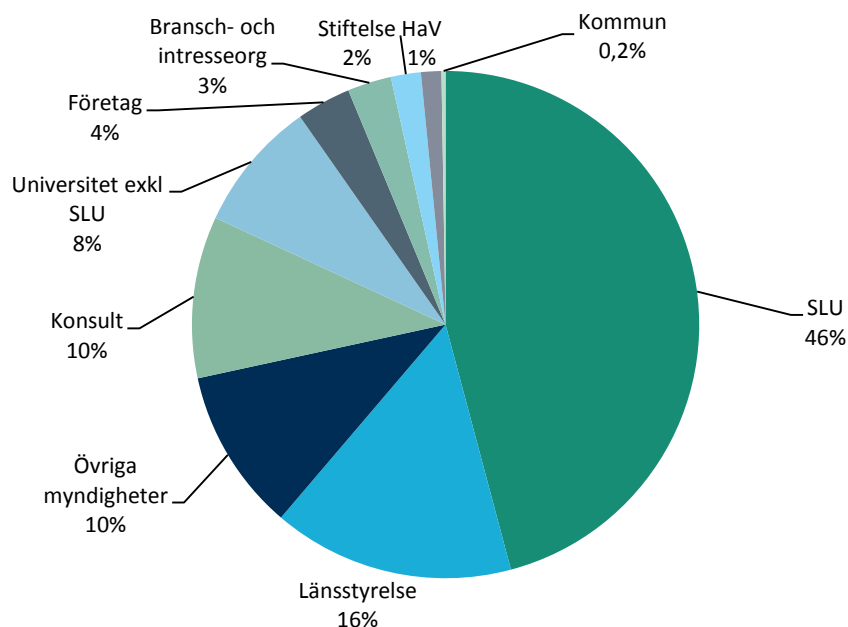
Tabell 19. Länsstyrelsernas förbrukade medel för arbete med stöd av villkor 1 enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	3 076	1 460	104	1 780	2	1 702	5 048
Dalarna	1 793	633	113	737	0	0	1 483
Gotland	886	401	35	1 007	785	9	2 237
Gävleborg	380	157	29	65	40	7	298
Halland	4 442	1 876	119	2 867	0	261	5 123
Jämtland	7 618	3 495	132	841	235	1 826	6 529
Jönköping	1 465	499	7	68	188	447	1 208
Kalmar	1 384	661	28	100	2 078	9	2 877
Kronoberg	0	2 587	121	499	1 568	105	4 879
Norrbottnen	484	207	1	15	0	2	225
Skåne	219	71	0	374	432	57	934
Stockholm	152	91	1	211	70	59	431
Södermanland	926	568	3	426	1 667	150	2 814
Uppsala	507	231	1	934	20	17	1 203
Värmland	4 794	1 970	6	102	0	16	2 094
Västerbotten	5 985	1 850	416	2 385	347	315	5 314
Västernorrland	4 956	1 817	354	1 017	131	102	3 420
Västmanland	810	348	17	204	500	2	1 070
Västra Götaland	7 506	3 661	409	2 190	3 800	545	10 605
Örebro	1 955	807	21	196	243	151	1 417
Östergötland	947	273	2	445	0	50	769
Summa	50 284	23 665	1 916	16 460	12 104	5 833	59 979

Köp av tjänster och kunskap samt övrigt (villkor 1)

Enligt vårt beslut om användning av anslag 1:12 kan anslagsmedel under villkor 1 användas till bidrag till länsstyrelserna och, efter prövning i varje enskilt fall till andra myndigheters och organisationers, verksamhetskostnader för insatser för att förbättra, bevara, planera och skydda havs- och vattenmiljöer. Medlen kan även användas för verksamhetskostnader vid HaV som avser genomförande av uppdrag, projekt eller arbete som stödjer åtgärdsarbetet. Till exempel genomförande av havsmiljödirektivets åtgärdsprogram, åtgärder inom vattendirektivet, habitatdirektivet, arbete med oljeskydd, arbete med områdes- och artskydd, vatten- och avloppsplanering, dricksvattenskydd, förvaltningsplaner för skyddsvärda arter och biotoper, IT-stöd och informationsinsatser till stöd för åtgärdsarbetet, miljöteknik/innovationer, datainsamling eller vetenskaplig rådgivning inom fiskeriförvaltningen och inhyrning av experter för deltagande i expertgrupper där myndigheten saknar kompetens.

I figuren och tabellen nedan görs en uppskattning om fördelningen av förbrukade medel för köp av tjänster och kunskap inom villkor 1. Vi ger också exempel, både utifrån de största mottagare och för de större förvaltningsområdena.

Figur 11. Mottagare av bidrag och uppdrag för köp av tjänster och kunskap inom villkor 1 under 2016.

Tabell 20. Uppskattning om fördelning av förbrukade medel 2016 för köp av tjänster och kunskap inom villkor 1.

Verksamhet	
Fiskförvaltning - Underlag och rådgivning	38%
Ospecificerat förvaltningsområde - kunskapsunderlag/expertinköp	20%
Fiskförvaltning - kunskapsunderlag/expertinköp	6%
Uppföljning och utvärdering av åtgärder (inkl IKEU)	6%
Havsmiljöförvaltning - kunskapsunderlag/expertinköp*	5%
Havsplanering - kunskapsunderlag/expertköp**	5%
Vattenförvaltning - kunskapsunderlag/expertinköp	4%
Internationellt arbete + Helcom Oskar - expertkunskap	4%
Åtgärd - utrivning kraftverk + marint skräp	4%
Vägledning tillsyn och provning fiskförvaltning	3%
Informationskampanj	2%
Trycktjänster	1%
Konferenser/workshops/seminarier	1%
Medlemskap	0,2%
Summa	190 000

*Ingår även delar som redovisas under villkor 2

** Ingår även delar som redovisas under villkor 5

Datainsamling, rådgivning och uppföljning – bidrag och uppdrag till SLU Akvatiska resurser

SLU Akvatiska resurser har under året förbrukat 96 875 tkr. Resultaten utgör underlag för myndighetens bedömning i en rad frågor. Projekten säkerställer bland annat genomförandet av delar av den nationella datainsamlingen för fisket och att vetenskapliga underlag till fisk- respektive havs- och vattenförvaltningen tas fram, t ex underlag för åtgärdsplaner.

Tabell 21. Förbrukade medel 2016 utbetalda till SLU. Redovisat i tusentals kronor.

Område	Förbrukning 2016
Datainsamling, DCF	12 478
Kalkningsuppföljning, IKEU*	6 293*
Övrigt till SLU	78 104
Summa	96 875

* Ytterligare 1 707 tkr har beviljats till Stockholms universitet inom kalkningsuppföljningen.

Förutom kalkningsuppföljning och datainsamling inom havs- och fiskeriprogrammet (se nedan) har SLU Akvatiska resurser under året använt 1:12-anslaget till:

- Vetenskapligt baserade projekt för att ta fram underlag till förvaltningen av fiskresurser och andra ekosystemtjänster i sötvatten och marina områden.
- Ta fram biologiska underlag och förvaltningsråd till HaV och andra relevanta myndigheter.
- Långsiktig övervakning och analys av fisk och ekosystem i sötvatten och marina områden.
- Förvaltning av databaser, datavärdskap samt tillgängliggörande av data och analyser till myndigheter och allmänheten.
- Ta fram vetenskapligt baserat underlag för biologiska förvaltningsråd till HaV och andra relevanta myndigheter.
- Genomföra vetenskapligt baserade projekt av utvecklingskaraktär som syftar till att förbättra underlag till förvaltningen av akvatiska resurser.
- Genomföra kvalitetshöjande utvecklingsprojekt som relaterar till datainsamling och förvaltning.
- Vattenkemiska undersökningar inom kalkningens effekttuppföljning för att kontrollera måluppfyllelsen av genomförd kalkning och utgöra underlag för planering av kommande kalkspridning.
- Uppfödning och utsättning av lax- och öringsmolt för att uppfylla kompensationsåtgärder för Dalälven.
- Utveckla en kunskapsbas om redskap för selektivt fiske där syftet är att underlätta genomförandet av den landningsskyldighet som beslutats i och med reformen av EU:s gemensamma fiskeripolitik. Projekten syftade till att minska oönskad fångst i svenskt fiske antingen genom att utveckla befintliga fiskemetoder (framförallt inom trålfiske) eller genom att utveckla alternativa fiskemetoder (främst passiva redskap såsom fällor och burar).

Kalkeffekttuppföljning (IKEU)

Under 2016 har SLU förbrukat 6 293 tkr och Stockholms universitet 1 707 tkr för arbetet med den integrerade kalkeffekttuppföljningen (IKEU, totalt 8 000 tkr. Medel från 1:12-anslaget används för att utvärdera effekterna av den kalkning som genomförs i Sverige. Uppföljningen är nödvändig för att kunna visa på kalkningens effekter, och inte minst för att kunna följa upp att kalkning sker på relevanta platser och i relevant omfattning. Undersökningarna bidrar därmed till ökade möjligheter att restaurera eller undvika ytterligare skador på ekosystemen i de kalkade områdena. SLU utför även en del fysiskt åtgärdsarbete inom ramen för utbetalade medel, t ex uppfödning och utsättning av laxfisk.

Datainsamling inom havs- och fiskeriprogrammet (DCF)

Den datainsamling av fiskinformation som sker inom ramen för Sveriges nationella program för datainsamling, DCF, (från 2017 benämnd arbetsplan

för datainsamling) genom syftar till att bedriva långsiktig övervakning av fisk och ekosystem i sötvatten och marina områden. Syftet är även att vara datavärd för insamlade data och att ta fram vetenskapligt baserat underlag för biologiska förvaltningsråd till HaV och andra relevanta myndigheter. Insamlade data ligger direkt till grund för de åtgärder i form av kvoter, redskapsbegränsningar m.m. som överenskomms internationellt i syfte att förvalta våra gemensamma fiskresurser. Datainsamlingen är därmed en del av Sveriges internationella åtagande.

Syftet med insamlingen är att erhålla en kunskapsbakgrund för att kunna uppfylla mål, rörande bland annat långsiktigt hållbart nyttjande av bestånd och implementering av ekosystemansatsen, som fastställs i den gemensamma fiskeripolitiken. Förutom insamling av data sker också bland annat förvaltning av data och databaser samt kvalitetssäkringsarbete. Data som samlas in används i Internationella Havsforskningsrådets (ICES) beståndsuppskattningsarbete som ligger till grund för årlig internationell biologisk rådgivning om bland annat storlek på olika fiskekvoter. Datan används vidare i underlag till nationella myndigheter. År 2016 användes data bland annat i underlag för framtagande av utkastplaner.

Vattenförvaltning – kunskapsunderlag/expertinköp

Vi använder delar av anslaget för att lägga ut uppdrag och ta fram underlag inom vattenförvaltningens arbete med vägledning och föreskrifter. Några exempel på projekt under 2016 är:

- Underlag för revidering och uppdatering av biologiska och fysikalisk-kemiska bedömningsgrunder (inklusive miljögifter) har tagits fram och resultat från WATERS-projektet har börjat följas upp.
- Underlag för vägledningar inom hydromorfologi, grundläggande och kompletterande åtgärder, vattenuttag samt föreskrifter om kartläggning och analys avseende ID-sättning av vattenförekomster, indelning av vattenförekomster samt typologi.
- Stöd till länsstyrelsen i Bottenviken i arbetet med att ta fram en förvaltningsplan för Torne älv i samarbete med Finland
- Folkhälsomyndigheten har fått uppdrag av HaV för rådgivning, datarapportering, stöd i EU-arbete samt information och utvecklingsarbete kring badvatten.
- Bidrag till MSB för gemensamt uppdrag om kartläggning av kopplingar mellan översvämningsdirektivet och vattendirektivet för att hitta synergier och konflikter mellan direktiven.
- Uppdrag för att finna vägar att integrera nya europeiska jordobservationsdata (Copernicusprogrammet) med analysmetoder inom svensk vattenförvaltning.

Havsmiljödirektivet kunskapsunderlag/expertinköp

Kunskapsunderlag och expertinköp inom havsmiljöförvaltning redovisas under villkor 2.

Havsplanering – inköp av kunskap och tjänster

Kunskapsunderlag och expertinköp inom havsplanering redovisas under villkor 5.

Internationellt arbete och expertkunskap inom Helcom/Ospar

Underlag för regionala havsmiljöstatusbedömningar 2017 har tagits fram på ett samordnat sätt inom Helcom och Ospar. Underlaget är tänkt att användas för Sveriges nationella inledande bedömning för havsmiljödirektivet. Några exempel på svenska experters engagemang som finansierats med anslaget är:

- Arbete med aktionsplanerna för marint skräp inom Ospar och Helcom
- Undervattensljud med experter från FOI.
- Uppföljning av aktionsplanen för hotade arter och habitat inom Ospar vilket bidragit till att driva på åtgärdsarbetet även internationellt.
- Deltagande i ett antal olika HELCOM-grupper.
- Deltagande på den OSPAR, HELCOM, ICES gemensamma Joint Working Group BIRD (JWG BIRD) genom bidrag till Naturvårdsverket för att utveckla en europeisk bedömning av sjöfåglar och etablering av samarbete kring förvaltning av sjöfåglar

Fiskförvaltning – kunskap/expertinköp

Exempel på åtgärder inom fiskförvaltning är att uppfylla åtaganden i den svenska ålförvaltningsplanen i form av medfinansiering till Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) för utsättningar av ål samt för transport av ål förbi vandringshinder, förbättrad kunskapsunderlag kring fritidsfiskets omfattning, vägledning och information till allmänhet om fiskeregler, fisketillsynskonferens, liksom arbetet med att ta fram en strategi för en ekosystembaserad fiskförvaltning.

Övriga exempel – inköp av kunskap och tjänster

Nedan ges några exempel på några andra större satsningar som vi gjorde under 2016:

Vi bidrog under året också med 3 miljoner kronor till länsstyrelsernas program Sälar och fiske i vilket samråd och uppföljning av åtgärder inom sälförvaltningen sker inom ramen för Havs- och fiskerifonden. Inom programmet bedrivs även åtgärdsarbete med skonsamma redskap som torskfällor och -burar samt selektionsarbete i sälsäkra redskap för att stärka det kustnära småskaliga fisket. Åtgärdsprogram för harr och sik, mal, stormusslor och kustnära makrofyter. Chalmers har framtagit en manual för hantering av båtbottentvättar i relation till förekomst av främmande arter i restvatten enligt åtgärdsprogrammet för havsmiljön.

Vi finansierar databaserna för Åtgärder i Vatten och Biotopkartering med cirka 1 000 tkr per år. Båda förvaltas av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Databasen Åtgärder i Vatten är Sveriges nationella databas för att registrera utförda akvatiska restaureringar. Under året har databasen öppnats upp för externa aktörer utanför länsstyrelserna. Nu kan kommuner, konsulter och ideella organisationer också rapportera in de åtgärder som utförs och precisera målluppfyllelsen. Biotopkarteringsdatabasen samlar all data som tas fram under biotopkarteringar. Detta underlag innehåller viktig information om vattendragens fysiska karaktär som behövs vid planering och prioritering av åtgärder på regional nivå. Databasen började under 2016 anpassas till den nya metodiken för biotopkartering som har tagits fram.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att utveckla ett ramverk för marin naturvärdesbedömning (MOSAIC) som grund för bland annat marin grön infrastruktur till en kostnad av 700 tkr under 2016. Det är ett verktyg för att kunna göra rumsliga naturvärdesbedömningar på olika skalor om prioriteringsunderlag för t.ex. lokalisering av områden för lågt hängande frukter för restaurering.

Havsmiljöförvaltning (villkor 2)

Anslagsposten får användas för arbete enligt havsmiljöförordningen (2010:1341).

Tabell 22. Förbrukade medel för arbete enligt havsmiljöförordningen. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Förbrukning
Havs- och vattenmyndigheten	5 223
Aquabiota	1 965
Havsmiljöinstitutet	1 530
Naturhistoriska Riksmuseet	790
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI	626
Stockholms universitet	625
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU	430
Svenska MiljöEmissionsData, SMED	400
Marine Monitoring AB	390
Naturvårdsverket	350
Länsstyrelsen i Jönköpings län	347
Göteborgs universitet	250
Statistiska centralbyrån, SCB	200
HELCOM	100
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	75
Stiftelsen Håll Sverige Rent	75
Umeå marina forskningscentrum	50
Umeå universitet	25
Summa	13 451

Under 2016 har ett underlag tagits fram för att få fram tillförlitliga metoder, kriterier och data för de statusbedömningar som kommer att göras för Östersjön av Helcom (Holas II 2017), Nordsjön av Ospar (Intermediate Assessment 2017) samt för Inledande bedömning 2018 enligt havsmiljöförordningen. Genom nära samarbete med andra länder har förslag till bedömningsmetoder tagits fram på ett sådant sätt att de bidrar till att uppfylla de krav på samarbete som finns i havsmiljödirektivet och även skapat stort värde internationellt.

Underlag har också tagits fram för bedömning av effekter av farliga ämnen i havsmiljön där Sverige är drivande i arbetet med att ta fram metoder. Syftet med att få hög kvalitet i statusbedömningen samt en välgrundad definition av vad som kännetecknar god miljöstatus för havsmiljön är att skapa en bas som är gemensam med våra grannländer för att kunna ta fram de miljökvalitetsnormer enligt havsmiljöförordningen som är grunden för åtgärderna i åtgärdsprogrammen. Underlaget är därmed också viktigt för att kunna utföra rätt åtgärd på rätt plats samt ett viktigt underlag i det föreskriftsarbete som är kopplat till havsmiljöförordningen.

Underlag för fysiska åtgärder har också tagit fram genom metodutveckling inom övergödning samt bidrag till utvärdering av tekniker för att adressera internbelastningen i Östersjön. Även underlag för den ekonomiska och sociala analysen som ingår i den inledande bedömningen har tagits fram under 2016 bl.a. en analys av maritima näringar.

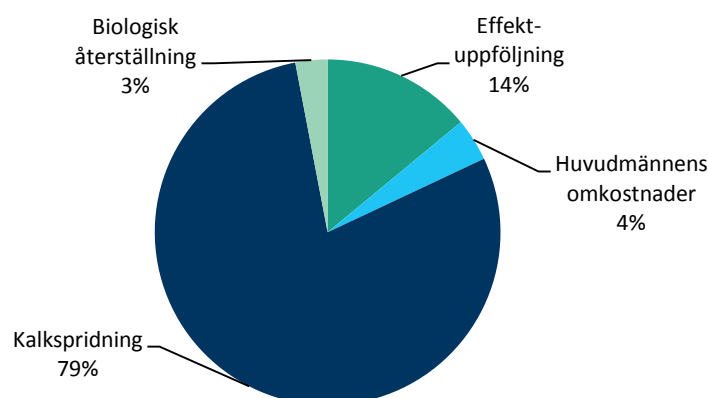
Kalkning av sjöar och vattendrag (villkor 3)

Anslagsposten får användas i enlighet med förordningen (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag.

Under 2016 har länsstyrelserna använt medel från anslag 1:12 för kalkning och biologisk återställning i sjöar och vattendrag. Bidraget medverkar till att nå miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Ett rikt växt- och djurliv.

Enligt länsstyrelsernas redovisning förbrukades totalt 137 914 tkr av anslaget inom kalkning under 2016, varav 96 % utgjordes av statsbidrag till huvudmännen (kommunerna). Resten av bidraget bekostade konsultarvoden samt personal- och resekostnader på länsstyrelserna. Resterande cirka 123 000 tkr har finansierat kalkspridning där merparten utgörs av kostnader för inköp av kalk och transporter. Utöver medel från anslag 1:12 tillfördes cirka 13 000 tkr från huvudmännen för verksamhetens kostnader

Huvuddelen av länsstyrelsernas kostnader med kalkningens effektuppföljning och spridningsplanering redovisas under villkor 1 och uppgår till 17 537 tkr. Totalt har drygt 155 400 tkr förbrukats för kalkningsverksamheten under 2016. I jämförelse med år 2015 har förbrukningen minskat med drygt 6 600 tkr. Den minskade förbrukningen beror på låga vattenflödena under året vilket gav en avvikande låg kalkåtgång vid kalkdoserare. Doserarnas kalkanvändning var ca 11 000 ton lägre än 2015 vilket gav en minskad medelsförbrukning på drygt 5 800 tkr.

Figur 12. Kalkningens förbrukning under 2016 uppdelat per verksamhetsområde.

Totalt spreds 96 530 ton kalk i cirka 1 300 åtgärdsområden under 2016. Omfattningen var störst i Värmland och Västra Götaland med nära 40 % av volymerna. Drygt hälften av kalken spreds i sjöar medan 15 % och 32 % spreds från kalkdoserare respektive på våtmarker. Inom effektuppföljningen

analyserades nästan 17 000 vattenprov. Dessutom utfördes 845 elfisken, 65 sjöprovfisken, 25 kräftprovfisken, 444 unders av bottenfauna, 13 inventeringar av flodpärlmussla och 105 påväxtundersökningar.

I länsstyrelsernas åiterrapportering uppger de att de ser en koppling mellan vattenförvaltningens åtgärdsprogram och länsstyrelsernas kalkningsplaner. Det påtalades dock att vattenförvaltningen och kalkningen delvis har olika mål och målbeskrivningar för att motverka försurningens negativa effekter. Länsstyrelserna önskar därför en tydligare samordning av de kemiska målen inom de två förvaltningsområdena. Inom kalkningen gäller de kemiska målen pH 5,6, pH 6,0 och pH 6,2. Inom vattenförvaltningen är det förändringen i pH från ett opåverkat tillstånd (cirka 1860) som är styrande för åtgärds målet.

Merparten av länsstyrelserna saknar en tydlig strategi för att möta behovet av utökad kalkning för att följa miljö kvalitetsnormerna (MKN) avseende försurning. Två länsstyrelser ansåg att kalkning var en prioriterad åtgärd i länet och planerade att bevilja statsbidrag till kalkning av försurade vattenförekomster där MKN inte följs. En länsstyrelse avsåg däremot att inte påbörja kalkning av försurade vattenförekomster trots att MKN inte följs.

Tabell 23. Länsstyrelsernas förbrukade medel för kalkning enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	0	0	0	0	2 314	0	2 314
Dalarna	0	0	0	473	8 294	122	8 888
Gotland		0	0	0	0	0	0
Gävleborg	169	0	0	459	3 437	0	3 896
Halland	0	0	0	0	11 025	0	11 025
Jämtland	0	0	0	0	4 942	0	4 942
Jönköping	1 884	702	27	543	12 922	60	14 254
Kalmar		0	0	620	3 505	0	4 124
Kronoberg	0	0	0	0	9 983	0	9 983
Norrbottn		0	0	0	0	0	0
Skåne	19	7	41	407	2 848	1	3 306
Stockholm	0	0	0	0	0	0	0
Södermanland		0	0	200	0	0	200
Uppsala	0	0	0	0	0	0	0
Värmland	0	0	46	1 279	25 373	32	26 729
Västerbotten	0	0	0	0	15 549	0	15 549
Västernorrland	0	0	0	0	6 593	0	6 593
Västmanland	225	99	15	54	1 098	0	1 265
Västra Götaland	0	0	0	0	20 937	0	20 937
Örebro	0	0	0	0	3 265	0	3 265
Östergötland	0	0	0	142	0	502	644
Summa	2 297	808	130	4 176	132 083	717	137 914

Fiskevård (villkor 4)

Anslagsposten får användas för stöd till fiskevården enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården.

Under 2016 fanns inga medel avsatta särskilt till fiskevårdsprojekt utan varje länsstyrelse måste själv prioritera mellan vattenvård, kalkning, åtgärdprogram för hotade arter, LOVA-projekt och fiskevårdsprojekt.

Projekt som främjar fiskevården

Enligt förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården ska bidraget användas till åtgärder som främjar fiskevården, främst i vatten där allmänheten har rätt att fiska. Sådana vatten är kusterna och de fem stora sjöarna eller i tillrinnande vattendrag upp till första vandringshindret. I Sverige har allmänheten rätt att fiska med handredskap inom dessa områden vilket också innebär ett särskilt ansvar för samhället att bidra till fiskevård och fisketillsyn vilket förordningen är ett uttryck för. Under senare år har fiskevården inriktats främst mot långsiktigt hållbara åtgärder t.ex. återställande av lek- och uppväxtområden för fisk som skadats av timmerflottning eller annan fysisk påverkan, utrivning av dammar utan fastställd ägare i syfte att skapa fria vandringsvägar eller anläggande av fiskvägar förbi dammar och kraftverk där sådana inte tidigare funnits. En viktig bas för ovanstående exemplifierade åtgärder är att utarbeta ny kunskap om våra fiskbestånd samt övervaka och följa upp genomförda fiskevårdsinsatser och förvaltningen av fiskbestånden.

Havs- och vattenmiljöanslaget används framförallt för bidrag till lokala fiskevårdsprojekt. Ansökan om bidrag lämnas till länsstyrelsen i det län där projektet ska genomföras.

Åtgärder

Bidrag får lämnas till kostnader för följande åtgärder:

- Bildande eller ombildande av fiskevårdsområde
- Fisketillsyn
- Utsättning av fisk
- Insatser för att bevara hotade fiskarter- och stammar, biotopvård och annat främjande av den biologiska mångfalden

Bidrag lämnas vanligtvis med 50 procent av den godkända kostnaden för åtgärden, finns det särskilda skäl kan ett högre bidrag lämnas. Särskilda skäl kan vara att åtgärden har ett stort allmänt intresse, som exempelvis att bevara en hotad art, eller åtgärder som främjar fiskevården i områden med fritt handredskapsfiske. Under 2016 har länsstyrelserna förbrukat totalt ca 24 mnkr av anslag på 1:12 på fiskevård, varav ca 16 mnkr är utbetalda bidrag.

Exempel på projekt som främjar förutsättningarna för sportfiske

Det finns ett stort behov av återställning och restaurering av akvatiska miljöer. Åtgärderna är av stor vikt för såväl fiskevården som bevarande av biologisk mångfald, upprätthållande av naturliga ekosystemtjänster samt för en

fungerande grön infrastruktur. Dessutom är arbetet med vattenförvaltningen och implementeringen av EU:s vattendirektiv en grund för en god miljö i våra vatten. Allt detta gynnar våra fiskarter och därigenom fiskevården och sportfisket. Ett antal restaureringsprojekt såväl nationella som EU Life projekt har erhållit finansiering från anslag 1:12 – Åtgärder för havs- och vattenmiljön.

Exempel på fiskevårdsprojekt som länsstyrelserna beviljat bidrag

Länsstyrelsen i Blekinge län

- Fisketillsyn Mörrumsån och fredningsområdet. Resultatet är framför allt förebyggande, genom att fisketillsynen är ständigt närvarande har antalet brott mot regler för fisket kunnat hållas på en låg nivå.
- Utrivning av kraftverksdammen vid Marieberg, Mörrumsån. Projektet har just inletts. Prövning i Mark- och miljödomstolen kommer att genomföras under 2017 och utrivningen planeras till sommaren 2018. Marieberg är det nedersta vandringshindret i Mörrumsån. Utrivningen förväntas få betydande effekter på laxens och havsöringens möjligheter att vandra upp i ån. Dessutom skapas nya lek- och uppväxtbottnar. Projektet ingår inte i det samla bidragsbeslutet till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Dalarnas län

- Siljansöringarnas forna lekområden har skurits av genom anläggandet av dammar och kraftverk. Dalälvens fvo beviljades därför bidrag till att ta fram ett underlag som beskriver möjligheterna att anlägga s.k. spawning channels från Spjutmo kraftverk ner till Siljan. Spawning channels är konstgjorda lek- och uppväxtområden där man eftersträvar optimala förhållanden för fiskens fortplantning. Rapporten kommer att användas för att gå vidare med detaljprojekteringar av någon eller några av de i rapporten utpekade möjliga åtgärderna.

Länsstyrelsen Norrbotten

- Fiskevård i Juojoki: Bitopvård med iordningsställande av lekplatser på ca 250 meter älvssträcka. Ökad areal för lek och ståndplatser för målarterna öring och harr. Inventering av åtgärdsbehov för öring.
- Biotopvårskurs i Byskeälvens övre FVO: Ökad kunskap bland FVO:ts medlemmar med syfte att få till stånd restaurering av lekplatser för laxartad fisk.

Informationsinsatser

Under 2016 fanns det möjlighet för fiskevårds- och miljöorganisationer att söka medel till nationella/regionala informationsinsatser för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av hav, sjöar och vattendrag. Man kunde bland annat söka medel för informationskampanjer, utbildningar, konferenser och kunskapsförmedling som främjar fiskevården genom bevarande, restaurering och hållbart nyttjande särskilt i vattenområden som har betydelse för allmänhetens möjligheter till fiske. Totalt beviljade Havs- och vattenmyndigheten sex olika projekt med en total budget om 780 tkr. Bidrag gick till Fiskevattenägarna, Sportfiskarna, Älvräddarna och Östersjö laxälvar i samverkan.

Tabell 24. Länsstyrelsernas förbrukade medel för fiskevård enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	0	0	0	1	203	0	204
Dalarna	0	0	0	0	603	0	603
Gotland	220	121	24	79	107	0	331
Gävleborg	442	143	28	140	805	90	1 205
Halland	0	0	0	387	498	4	889
Jämtland	0	0	0	18	940	0	958
Jönköping	2 579	1 226	43	58	1 953	216	3 495
Kalmar		0	0	5	649	0	654
Kronoberg	0	0	0	250	313	0	563
Norrbottnen	1 352	384	73	545	117	127	1 246
Skåne	0	0	20	2 819	77	59	2 975
Stockholm	0	0	0	72	927	0	999
Södermanland		0	0	37	589	11	637
Uppsala	0	0	0	0	746	0	746
Värmland	185	74	6	24	1 115	54	1 272
Västerbotten	121	41	4	11	970	32	1 059
Västernorrland	0	0	12	0	789	0	801
Västmanland	54	19	1	55	484	106	665
Västra Götaland	0	0	0	0	2 726	0	2 726
Örebro	400	142	44	123	1 002	153	1 464
Östergötland	0	0	1	19	446	118	585
Summa	5 354	2 148	255	4 642	16 059	971	24 076

Havsplanering (villkor 5)

Anslagsposten får användas enligt bestämmelserna i havsplaneringsförordningen (2015:400).

Tabell 25. Förbrukade medel per mottagare inom havsplanering. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Förbrukning
Länsstyrelserna (KOMPIB-bidrag till kommuner)	12 000
Sveriges Geologiska undersökning, SGU	4 465
Länsstyrelsen i Skåne län	500
Clean Shipping Index, CSI	283
Norsk institutt for vannforskning, NIVA	150
Chalmers tekniska högskola AB	31
Länsstyrelsen i Södermanlands	6
Summa	17 435

Satsningar som gjorts inom havsplanering där anslag 1:12 använts kan delas in i tre områden:

- Stöd till att kommuner kan förbereda sig inför införande av en statlig havsplanering
- Tillvarata och utveckla befintlig data för stöd för havsplaneringsarbetet
- Expertstöd och konsultationskostnader i samband med framtagande av första utkast havsplaner.

Förutom bidrag till kommunerna för kommunal och statlig havsplanering i samverkan (se nedan) har bidrag beviljats med 500 tkr till Länsstyrelsen i Skåne län. Öresund är ett av världens mest nyttjade och gällande planering ett av de mest komplicerade havsområden som finns. I den generella fördelningen av resurser till länsstyrelserna för att hjälpa oss att genomföra en statlig havsplanering har länsstyrelserna använt en generell modell där stora och små län fått samma resurser. Skåne län utmärker sig med dels 14 kommuner, där andra län har 3-4 kustkommuner, dels att de har Öresund med den planeringskomplexitet som det innebär. Därav har ett extra stöd riktats till länsstyrelsen i Skåne för att bistå i underlag för statliga havsplaner tillsammans med berörda kommuner i Öresundsregionen.

Kostnader för detta arbete har i huvudsak getts till SGU, samt till underlag för planeringsstödsverktyget Symphony. Genom ett tvåårigt bidrag så har SGU fått utökade möjligheter att dels sammanställa och bearbeta rådata som finns inom myndigheten så att denna kan användas i underlag för havsplanering. Vidare så har det under 2016 gjort en test av att bearbeta och integrera backscatterdata

som Sjöfartsverket har lagrade. Denna praktiska tillämpning gjordes parallellt med det regeringsuppdrag som SGU och Sjöfartsverket gjorde gällande hantering och backscatterdata och har nu presenterats med förslag om vidare hantering. Genom bidraget har SGU även stött havsplaneringsarbetet genom gemensam utveckling av GIS presentationer, kvalitetsäkring av underlag samt medverkat i utvecklingsarbete gällande planeringstödet Symphony

Utvecklingen av planeringstödet Symphony gått till att anpassa, värdera och utveckla befintliga data till en gemensam metadatasättning. Detta innebär att befintlig data kan användas för sammanhållna analyser, gällande såväl ekosystemvärden som belastningar. Modellen kommer användas i arbete med att ta fram bästa alternativen gällande ett samlat hållbarhetsperspektiv i kommande havsplaner. I arbetet med Symphony så kan konstateras att det finns mycket och bra data, denna dock inte alltid tillgänglig för effektivt nyttjande pga brister i koordinering och samstämmighet. Bedömningen är att arbetsmodellen som tillämpats inom Symphony är ett mycket kostnadseffektivt arbetsätt jämfört med att göra nya inventeringar och undersökningar, samtidigt som en hög och helt tillfredställande trovärdighet uppnås.

KOMPIS – kommunal och statlig planering i samverkan

Under 2016 fördelade vi 12 000 tkr i bidrag till kustlänsstyrelserna. Bidraget skulle i sin tur fördelas ut till kommunala projekt som stödjer samverkan mellan den kommunala och statliga planeringen i havet. Bidraget har fått namnet KOMPIS och kommer att fortsätta även 2017 med planer på förlängning till 2018.

Syftet med KOMPIS-bidraget är få igång projekt som bidrar till att kommunen börjar tänka kring hur de önskar använda sina kust- och havsområden. Det kan till exempel handla om att ta fram nytt planeringsunderlag, sammanställa och bearbeta befintligt planeringsunderlag eller göra analyser av olika slag. Arbetet bör leda till någon form av kommunalt ställningstagande, eller åtminstone medvetenhet, kring de värden som finns inom det egna havsområdet, idag och i framtiden. Detta är särskilt viktigt med tanke på att den pågående statliga havsplaneringen delvis överlappar med den kommunala översiktsplaneringen.

Av de 12 000 tkr som fördelades till länsstyrelserna har 6 277 tkr förbrukats. Knappt 5 miljoner kronor har betalats ut i bidrag till kommunerna. Anledningen att inte hela bidraget har förbrukats är att inte projekt hunnit starta i alla län eller att projekten haft en längre startsträcka. Av de 14 kustlänsstyrelserna har alla utom Blekinge, Norrbotten, Södermanland och Stockholms länsstyrelser betalt ut bidrag till en eller flera kommuner i länet. Blekinge rapporterar att de satt igång ett mellankommunalt projekt men där bidraget ännu inte betalats ut. I de övriga länen pågår diskussioner för projekt att starta under 2017.

För de KOMPIS-projekt som startat finns flera initiativ av mellankommunal samverkan. Till exempel har kommuner i Gävleborg och Uppsala ett projekt för att ta fram planeringsunderlag för kust- och havsplanering för Hälsingland,

Gästrikland och Uppland. Flera kommuner uppger att KOMPIS-bidraget har varit en viktig katalysator för att uppmärksamma möjligheterna av en kommunal planering i havet. Även flera projekt med att ta fram kunskapsunderlag har satt igång.

Tabell 26. Länsstyrelsernas förbrukade medel för KOMPIS-bidraget enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Löne- kostnader inkl. OH	Antal timmar personal	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt	Utbetalt bidrag 2016
Blekinge	38	19	6	0	0	0	25	687
Gotland	0	0	0	0	385	0	385	747
Gävleborg	155	48	0	0	444	0	493	705
Halland	18	11	0	0	271	0	283	687
Kalmar	0	0	0	800	0	0	800	846
Norrbottn	0	0	0	0	0	0	0	717
Skåne	109	72	0	0	1 435	0	1 507	2 171
Stockholm	156	86	0	0	0	0	86	864
Södermanland	17	7	0	0	0	0	7	441
Uppsala	139	60	1	0	335	1	395	531
Västerbotten	109	42	0	0	387	0	429	852
Västernorrland	134	65	0	0	779	0	844	849
Västra Götaland	251	141	0	0	480	0	622	1 438
Östergötland	0	0	0	0	400	0	400	465
Summa	1 126	553	7	800	4 916	1	6 277	12 000

Vattenförvaltning (villkor 6)

Högst 154 800 000 kronor får användas för arbete enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Av dessa får högst 116 800 000 kronor betalas ut som bidrag till länsstyrelserna enligt den fördelningsnyckel som använts tidigare. Resterande medel får betalas ut som bidrag enligt följande:

- Högst 17 000 tkr till de länsstyrelser som är vattenmyndigheter
- Högst 15 000 tkr till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
- Högst 6 000 tkr till Sveriges geologiska undersökning

Tabell 27. Tilldelade och förbrukade medel för arbete med vattenförvaltning 2016. Redovisat i tusental kronor.

Mottagare	Utbetalt bidrag 2016	Förbrukat 2016
Länsstyrelserna inkl vattenmyndigheterna	127 000 ¹⁰	116 550
Länsstyrelserna databas VISS, VattenInformationsSystem Sverige	6 000	6 050
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)	15 000	15 577
Sveriges geologiska undersökning (SGU)	6 000	6001
Summa	154 000	144 178

Länsstyrelserna inklusive vattenmyndigheterna

De fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter ansvarar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön inom vattendistriktet. De ska bland annat se till att det görs en kartläggning och analys av vattenförekomsterna i distriktet samt fastställa kvalitetskrav för ytvattenförekomster, grundvattenförekomster och skyddade områden. Vidare ska de ta fram förslag till och fastställa åtgärdsprogram och förvaltningsplan för respektive vattendistrikt och se till att övervakningsprogram upprättas, fastställs och genomförs. Övriga länsstyrelser ska biträda vattenmyndigheterna i arbetet.

En viktig del i vattenförvaltningen är att möjliggöra och uppmuntra till deltagande av alla som berörs. Länsstyrelserna ska biträda vattenmyndigheten i samordningen av arbetet med förvaltningen av vattendistriktet. De tar fram underlag till miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram, förvaltningsplaner och miljöövervakningsprogram samt ansvara för samordningen inom delområden.

¹⁰ Detta belopp är högsta belopp som länsstyrelserna får använda för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen. Beloppet ingår i det samlade länsstyrelsebeslutet.

Tabell 28. Vattenmyndigheternas förbrukade medel för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Kalmar	12 964	7 220	404	717	0	263	8 603
Norrbottn	14 701	7 767	380	1 166	237	367	9 917
Västernorrland	13 922	7 335	354	791	99	120	8 700
Västmanland	17 049	9 393	150	335	700	127	10 705
Västra Götaland	13 846	7 773	363	340	0	605	9 082
Summa	72 481	39 488	1 652	3 350	1 037	1 482	47 008

Tabell 29. Länsstyrelsernas förbrukade medel för arbete enligt vattenförvaltningsförordningen exklusive vattenmyndigheterna enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	3 707	1 847	43	56	0	31	1 977
Dalarna	5 709	2 728	138	31	0	195	3 093
Gotland	2 591	1 309	44	9	0	26	1 387
Gävleborg	5 886	2 836	59	2	0	2	2 899
Halland	5 009	2 413	117	7	0	57	2 594
Jämtland	2 480	1 104	13	0	200	225	1 541
Jönköping	3 461	1 684	42	49	0	38	1 812
Kalmar	6 251	2 934	35	59	0	17	3 045
Kronoberg	3 378	1 608	23	91	0	48	1 771
Norrbottn	9 580	4 210	165	115	40	62	4 592
Skåne	9 896	5 007	69	216	159	441	5 892
Stockholm	10 202	5 742	24	60	0	11	5 836
Södermanland	4 318	2 109	92	389	0	0	2 590
Uppsala	4 934	2 464	33	0	0	15	2 513
Värmland	3 970	2 086	67	48	440	18	2 659
Västerbotten	8 757	4 068	112	104	5	65	4 354
Västernorrland	5 956	2 756	50	5	0	13	2 823
Västmanland	4 708	2 020	36	164	0	18	2 238
Västra Götaland	15 428	8 324	83	251	965	234	9 857

Örebro	5 180	2 438	91	54	0	207	2 791
Östergötland	6 590	2 354	55	0	0	1 203	3 612
Summa	127 991	62 040	1 391	1 709	1 808	2 928	69 876

Nedan presenteras en sammanfattning av länsstyrelsernas och vattenmyndigheternas redovisning av vattenförvaltningsarbete 2016 enligt uppdrag 29 i regleringsbrev för länsstyrelserna.

Åtgärdsprogram

Vattenmyndigheterna

Samtliga vattenmyndigheter har analyserat och sammanfattat myndigheters och kommuners [återrapportering av genomförandet av åtgärder i åtgärdsprogram 2009-2015](#). Vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för vattenförvaltning har varit föremål för prövning av regeringen och beslutades i oktober 2016. Med utgångspunkt från beslutet reviderade vattenmyndigheterna åtgärdsprogrammet och i december 2016 fattade respektive vattendelegation beslut om åtgärdsprogrammen.

Vattenmyndigheterna börjat planera inför samråd 2017-2018 om preliminära åtgärdsprogram för de nya prioriterade ämnena samt beslut om preciserade miljö kvalitetsnormer avseende ekologisk potential för de föreslagna kraftigt modifierade vattenförekomsterna (KMV) och de konstgjorda vattenförekomsterna (KV).

Beredningssekretariaten

Länsstyrelserna har bistått vattenmyndigheterna med förnyade underlag för åtgärdsprogrammet under året samt uppdaterat de åtgärdsområdesvisa underlagsdokumenten till åtgärdsprogrammen.

Förvaltningsplan

Vattenmyndigheterna

Regeringens beslut om revidering av åtgärdsprogram innebar delar av förvaltningsplanerna reviderades. Vattendelegationerna vid respektive distrikt fattade i december 2016 beslut om förvaltningsplanerna.

Beredningssekretariaten

Länsstyrelserna har under 2016 bara arbetat med underlag till åtgärdsprogram som är en del av förvaltningsplanen, vilket redovisas under åtgärdsprogram.

Kartläggning och statusklassning

Vattenmyndigheterna

I syfte att effektivisera det kommande arbetet med kartläggning och analys har nödvändiga datamängder och utvecklingsbehov identifierats inom ramen för ett myndighetsövergripande projekt om flöden av data för vattenförvaltningens dataförsörjning. Vattenförekomstindelningen har reviderats genom att lägga till sjöar ner till 0,5 km² samt gjort andra justeringar som påkallats av länsstyrelserna. Den nya vattenförekomstindelningen ska tillämpas under

förvaltningscykeln 2017-2021. Inför beslut 2018 har förberedelser och samordning av länsstyrelserna gjorts avseende nya prioriterade ämnen, biotillgänglighet av koppar och zink samt PFAS i grundvatten.

Vattenmyndigheterna har tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten och SGU identifierat behov av revidering av föreskrifter och vägledningar från, bl.a. statusklassificering, riskbedömning, påverkansanalys m.m.

Vattenmyndigheterna i Kalmar, Västmanland och Västernorrland har arbetat med att kvalitetsgranska klassificeringar, bedömningar och motiveringstexter i VISS inför beslut 2016.

Beredningssekretariaten

Länsstyrelserna har på uppdrag av vattenmyndigheterna kvalitetsgranskat och rättat felaktigheter i statusklassning, statusklassat och riskbedömt nya prioriterade ämnen, och några SFÅ (främst zink och koppar) och PFAS i grundvatten. Vidare har en översyn gjorts av befintliga grund- och yt-vattenförekomster och skickat ändringsförslag till SGU respektive SMHI. Vattentäkter har identifierats inför kartering av nya grundvattenförekomster. Länen har deltagit i ett nationellt projekt för klassificering av hydromorfologi i kustvatten. En del mindre verifieringsinsatser har gjorts för miljögifter, biologi, näringsämnen och fysisk påverkan. Underlag har sammanställts och analyserats för att ta fram åtgärdsplaner för avrinningsområden som är påverkade av vattenkraft samt definition av ekologisk potential för KMV. Flera län har följt och lämnat synpunkter på WATERS-projektet på hur bedömningsgrunder kan uppdateras utifrån forskningsresultaten.

Länsstyrelsen i Västerbotten har deltagit i en dialog, utsläpp till ytvatten från gruvverksamhet, tillsammans med HaV, Boliden, LKAB, SGU och Swemin. Arbetet ska utmytna i en handbok för beskrivning av påverkan från gruvverksamhet på ytvatten.

Övervakningsprogram

Vattenmyndigheterna

Övervakningsprogram har tagits fram för respektive distrikt och ingår i förvaltningsplanen. I övrigt har arbete kopplat till övervakning skett i nära samverkan med HaV, SGU, Naturvårdsverket och länsstyrelserna inom ramen för projektet "Full koll på våra vatten". Arbetet leds av HaV och är organiserat i dels en strategisk grupp samt en operativ grupp. Under 2016 har arbetet fokuserat på att ta fram en färdig projektplan med tidplan och bemanning. Vattenmyndigheterna deltar i flera och leder några av de ingående delprojekten.

Beredningssekretariaten

Länsstyrelserna har arbetat med att granska och revidera miljöövervakningsstationer för yt- och grundvatten. Länen har stöttat vattenvårdsförbunden i deras arbete med samordnad recipientkontroll. En del län har deltagit i Naturvårdsverkets uppföljning av 2015 års nationella screening av bekämpningsmedel i ytvatten. Länsstyrelsen i Örebro har arbetat

med att anpassa övervakningsprogrammen för att utvärdera effekter av åtgärdsprogram i ytvatten och i vilken grad som MKN uppfylls för både yt- och grundvatten. Länsstyrelserna i Blekinge, Kronoberg, Kalmar och Östergötland har prioriterat ytterligare övervakning i grundvattenförekomster. Blekinge genomförde ytterligare provtagning av organiska miljögifter och bekämpningsmedel i utvalda dricksvattentäkter och grundvattenförekomster. Östergötland har tillsammans med SGU provtagit grundvattenförekomster som tidigare saknat data.

Miljökvalitetsnormer

Vattenmyndigheterna

Utifrån regeringens beslut i prövningen av åtgärdsprogrammet har normer och undantag omarbetats för cirka 3 000 vattenförekomster nationellt. Vidare har förberedelser inför rapportering av normer och undantag till EU kommissionen inneburit utvecklingsarbete och kvalitetssäkring av information i VISS.

Vattenmyndigheten i Västerhavet har projektledaransvaret för det vattenmyndighetsgemensamma KMV-projektet (Kraftigt Modifierade Vatten) med avseende på vattenkraft innebärande klassificering samt avvägning mellan naturvärde, energivärde och kulturvärde.

Beredningssekretariaten

Länsstyrelsen i Skåne har fortsatt sitt arbete med att se över tillstånd för avloppsreningsverk och industri. I detta arbete har beredningssekretariatet bidragit med bedömningar av utsläppens påverkan på recipienten och hur miljökvalitetsnormen påverkas vid olika scenario. Dessutom har de arbetat med att integrera miljökvalitetsnormer för vatten inom Länsstyrelsens tillsyn, restaurering, fiskevård m.m. Länsstyrelsen i Stockholm har kunnat lägga en del tid på att hjälpa till i ärenden som rör MKN. Det planeras just nu för ett kraftigt utökat bostadsbyggande i länet vilket ställer hög krav på hur alla dessa planer förhåller sig till MKN samt hur kommunerna planerar för dagvattenrening osv.

Efter den sk. Weserdomen är detta än viktigare och behovet av vägledning och stöd till kommuner och verksamhetsutövare är stort. Uppsala har även arbetat med information och vägledning till kommuner, VA-bolag och intresseorganisationer för att öka kunskapen om tillämpning av miljökvalitetsnormerna inom olika verksamheter. Kalmar arrangerade en utbildning till kommuner inom miljösamverkan sydost. Västmanland ser ett behov av att utveckla vägledning till kommunernas planeringsavdelningar för att bättre kunna använda MKN som verktyg. Jönköping har haft interna utbildningar om MKN för berörda handläggare.

Länsstyrelsen i Västerbotten har fört en dialog om behov av undantag för pågående verksamheter med verksamhetsutövare. I flera ärenden har frågan lyfts om att mindre stränga krav kan behövas för att pågående verksamheter ska kunna bedrivas. Rutiner saknas ännu för detta men en lista har påbörjats över möjliga vatten med behov av undantag.

En del län har arbetat med kvalitetssäkring av normerna och dess motiveringar i samband med att de nya åtgärdsprogrammen beslutades.

Samverkan

Vattenmyndigheterna

Vattenmyndigheterna arbetar med samverkan både centralt och regionalt. Vattenmyndigheterna stöttar vattenrådets verksamhet med bidrag, regelbunden information samt genomförandet olika former av möten. I samverkansarbetet med vattenråden är det tydligt att de vattenråd som har engagerade kommuner också har de bästa förutsättningarna.

Vidare har vattenmyndigheten också deltagit EU:s Peer Review både som experter genom besök i Italien, Spanien, Lettland samt tidigare också Finland och Norge. I Bottenviken har samverkan med Finland om vattenförvaltning och översvämningdirektivet i Torneälven fortsatt. Vattenmyndigheten i Bottenhavet har tillsammans med övriga länsstyrelser i distriktet påbörjat planeringen för arbetet med samverkan med myndigheter, kommuner, verksamhetsutövare och andra berörda i distriktet om genomförande av åtgärdsprogrammet under den kommande förvaltningsperioden.

I vattenmyndigheten för Norra Östersjön sker samverkan med kommuner, bransch- och intresseorganisationer samt vattenorganisationer i främst via distriktets olika referensgrupper. Under 2016 har referensgruppen för kommuner breddats för att inkludera alla delar av kommunerna som kan beröras av åtgärdsprogrammet inkl. politiker.

Beredningssekretariaten

Länsstyrelserna har lagt ner mycket arbete på att stötta och ge råd till länens vattenråd och vattenvårdsförbund. Bland annat diskuteras de lokala åtgärdsdokumenten som underlag för prioriteringar av åtgärder med kommuner, vattenråd, föreningar samt näringsliv. Länsstyrelserna deltar och arrangerar även olika typer av samverkanmöten och deltagande i nationella grupper: inom beredningssekretariatet, med andra verksamheter på länsstyrelsen, distriktsmöten, nationellt, regionala samverkansgruppen och med Finland.

Beredningssekretariatet har gjort olika typer av informationsinsatser. Exempelvis så skickar länsstyrelsen i Halland ut nyhetsbrev löpande till länets vattenråd med aktuell information om vattenförvaltningen, Länsstyrelsen i Västra Götaland har tagit fram riktad information till vattenråden, Länsstyrelsen i Skåne har informerat om vattenförvaltning och olika aktuella vattenfrågor i diverse sammanhang.

Rapportering

Vattenmyndigheterna

Vattenmyndigheterna har arbetat med att ta fram underlag till HaV inför rapportering till EU-kommissionen som ska ske i mars 2017. Arbetet har skett i nära samverkan med HaV.

Beredningssekretariaten

En del länsstyrelser har arbetat med att leverera underlag till vattenmyndigheterna medan andra inte har varit involverade. Länen rapporterar årligen till VM i februari om hur det går med länsstyrelsernas genomförande av åtgärder i vattenförvaltningens åtgärdsprogram.

Övergripande samt kompetensutveckling

Vattenmyndigheterna

Här anges planering, samordning administration, ekonomi m.m. samt att viss kompetensutveckling ingår.

Beredningssekretariaten

Här anges projektplanering som särskilda åtgärdsprojekt tex restaurering. Flera län uppger att tid har lagts för ansökan av Life IP Rich Waters. Verksamhetsplanering, samordning/samverkan, intern samverkan om dricksvatten och andra interna möten har redovisats här. Tid för att skriva ansökningar om särskilda åtgärdsprojekt (SÅP). Deltagande i projekt tex grön infrastruktur.

Övrigt

Generellt redovisas här arbete som inte direkt kan hänföras till specifikt verksamhetsområde som exempelvis administrativt stöd, remissarbete, sakstöd i miljöbalksärenden, divers projektverksamhet, samverkan och samordning med kommunal planering, havsplanering, kulturmiljö och översvämningsdirektivet.

SMHI

SMHI har genom medel från anslag 1:12 ansvar för att förvalta hydrografisk information och ta fram underlag och verktyg för kartläggning och analys inom vattenförvaltningen. SMHI har förbrukat hela sitt bidrag på 15 000 tkr och merparten av bidraget har gått till lönekostnader.

Tabell 30. Förbrukade medel 2016 baserat på redovisning från SMHI. Redovisat i tusental kronor.

	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
SMHI	14 290	129	1 047	0	110	15 577*

* 577 tkr Har bekostats med SMHIs ordinarie anslagsmedel

Huvuddelen av SMHI:s arbete har syftat till att ta fram kunskapsunderlag och verktyg för vattenförvaltningen, samt att successivt förbättra underlagens kvalitet och tillgänglighet. De flesta produkter och tjänster som SMHI utför

inom vattenförvaltningen publiceras öppet i vattenwebb och är fritt tillgängliga för allmänheten.

SMHI för en kontinuerlig dialogkring pågående och planerad verksamhet med HaV och vattenmyndigheterna genom bl.a. operativa gruppen och deltagande i vattenförvaltningens styr- och koordineringsgrupp. Under 2016 har SMHI bidragit till Havs- och vattenmyndighetens regeringsuppdrag kring organisation för god datatillgänglighet, samt Vattenmyndigheternas flerårsprojekt kring dataförsörjning inom Vattenförvaltningen. SMHI utvecklar även API:er och webbtjänster för att effektivisera flödet av data till både VISS och enskilda användare. SMHI har även bidragit till EU-rapporteringen som sker vart 6:e år.

SMHI har under 2016 deltagit i möten med vattenförvaltningen i de nordiska grannländerna. En fördel med det nordiska samarbetet är att vi förbättrar möjligheterna till samarbete kring bedömningsgrunder och interkalibrering när underlagen från de olika länderna liknar varandra. I övrigt har SMHI fokuserat på Förbättrad åtkomst av vattendata, Uppdatering av modeller för vattenförvaltningen samt utveckling av webbtjänsten Vattenwebb.

Länsstyrelsen användning av information och underlag som tagits fram av SMHI

Åtgärdsprogram

Vattenwebb används i arbetet med åtgärdsprogram inom vattenförvaltningen för att bland annat kartlägga näringsbelastning och identifiera åtgärdsbehov i sjöar och vattendrag. Bland annat används modellerade uppgifter (tex flödesdata) från S-HYPE och de verktyg i vattenwebben där källfördelning, belastning och retention går att ladda ner från varje delavrinningsområde samt för hela avrinningsområdet. Dessa underlag används för att prioritera områden för åtgärdsarbete, rådgivning och bidrag

Revidering av vattenförekomster

SMHIs underlag används till framtagande av nya och revidering av existerande vattenförekomster.

Statusklassning och påverkansanalys

GIS-skikt från SMHI som t ex SVAR Delavrinningsområden, svenskt dammregister, sänkta sjöar, sjöregistret med flera har använts i arbetet med statusklassning och påverkansanalys. S-Hype har använts för statusklassning av näringsämnen i sjöar och vattendrag när data från mätningar har saknats samt vid förändringar och kvalitetssäkring av statusklassning. I det sistnämnda fallet har även damm- och sjöregister samt specialverktyg framtagna av SMHI för klassning av bl.a. hydromorfologi använts.

Fysisk påverkan

Flödesinformation i Vattenwebb har använts för att prognostisera höga flöden, bedöma regleringspåverkan, och behov av åtgärder. För hydromorfologiska beräkningar har data från bland annat SVAR använts.

SMHI:s underlag har även använts i samband med analys av markanvändning samt vid kvalitetsgranskning och vid prövning av ärenden för hydrologisk regim. SMHI:s projekt God Hydrografi har gett underlag som har använts till att analysera förekomst av raviner och få fram strömsträckor. De senare har använts inom arbetet med Åtgärdsplaner för vattenkraft.

Kalkeffektsuppföljning

Länsstyrelsens löpande arbete med vattenfrågor som tex kalkningsverksamhet använder regelbundet "Hydrologiskt nuläge" för att bestämma provtagningstidpunkt till effektsuppföljningen. S-Hype används också regelbundet för att kontrollera att genomförd provtagning har utförts vid rätt tillfälle. Vid framtagande av nya provtagningsplatser har SMHI:s Vattenwebb använts som underlag.

SGU

SGU har en föreskrivande och vägledande roll inom vattenförvaltningen avseende grundvatten. De avgränsar och förvaltar de grundvattenförekomster som ska statusbestämmas, samt är utförare och datavärd för nationell miljöövervakning. De är även datavärd för regional miljöövervakning, samt driver Vattentäcksarkivet som utgör datakälla för både ytvatten- och grundvattenarbetet. SGU deltar inom arbetet med Common Implementation Strategy (CIS) i arbetsgruppen för grundvatten.

Tabell 31. Förbrukade medel 2016 baserat på redovisning från SGU. Redovisat i tusental kronor.

	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
SGU	5 273	86	626	0	17	6 001

SGU har förbrukat hela bidraget från anslag 1:12 på 6 000 tkr fördelat på föreskrifter och vägledningar, kartläggning och analys samt vattentäcksarkivet. Merparten av bidraget har gått till lönekostnader.

Föreskrifter, vägledningar, direktivs införande i svensk rätt etc

Revidering av SGU:s föreskrifter 2013:2 har gjorts utifrån revideringen av grundvattendirektivets bilaga II¹¹. Arbetet med revidering av SGU:s föreskrifter 2008:1 och 2008:3 har genomförts och kommer att slutföras under 2017. En rättsutredning inleddes under året påkallad av önskemål att harmonisera miljökvalitetsnormer för ytvatten och grundvatten. Arbetet utförs av advokatfirman Fröberg och Lundholm och finansieras av 1:12-anslaget.

¹¹ se SGU-FS 2016:1, Föreskrifter om ändring i Sveriges geologiska undersökningars föreskrifter (SGU-FS 2013:2) om miljökvalitetsnormer och statusklassificering för grundvatten

SGU har även deltagit i den gemensamma genomförandestrategin inom EU-kommissionens arbetsgrupp WG Groundwater. Två fysiska möten har hållits under 2016.

Arbete pågår med metodutveckling för grundvattenberoende ekosystem och delfinansieras av 1:12-anslaget. Arbete med vägledning för grundvattenberoende ekosystem inom vattenförvaltningen har pågått under året. Konsulter har anlåtts för att utföra uppdrag som ska bidra till kunskapsunderlag för kommande bedömningsgrunder. Metodutveckling för arbete med konceptuella modeller för grundvattenförekomster har också inletts under året.

SGU har kontinuerligt fört en dialog med HaV och vattenmyndigheterna avseende vattendirektivets genomförande. Dels genom deltagande i olika möteskonstellationer och dels genom direkta kontakter med vattenmyndigheterna. Resurser har lagts på vägledning och deltagande på möten med vattenmyndigheterna samt på direktkontakter med länsstyrelsehandläggare. Under året har SGU återupptagit deltagande i den operativa gruppen som främst diskuterar SMHI:s arbete inom vattenförvaltningen.

Kartläggning och analys

SGU har levererat reviderade grundvattenförekomster under 2016. SGU har även levererat underlag till vattenmyndigheternas rapportering till EU-kommissionen avseende förvaltningsplan, åtgärdsprogram och övervakningsprogram. Vi har bearbetat våra grundvattenförekomster inför rapporteringen så att de har rätt format och kompletterat med historik och spårbarhet avseende förändrade geometrier. SGU har lämnat underlag avseende referenser, inklusive metodbeskrivning för karteringsmetodik för avgränsning av grundvattenförekomster.

En särskild satsning på miljöövervakning av grundvatten har inletts, främst finansierad med miljöövervakningsanslaget 1:2. 1:12-anslaget har dock täckt viss personalkostnad och analyskostnad då övervakningen i mångt och mycket anpassats för vattenförvaltningens behov. Två temadagar på SGU hölls för länen i april med inriktning miljöövervakning och konceptuella modeller.

Vattentäcksarkivet

Insamling och förvaltning av vattenkvalitetsdata (råvatten) har skett under året. Insamling av data för att komplettera arbetsunderlaget för vattenförvaltningsarbetet genomförs löpande. I insamlingsarbetet har SGU kontinuerlig kontakt med kommunerna (vattenproducenterna) och anaklyslaboratorierna. I frågor som rör Vattentäcksarkivet har SGU även kontakt med vattenmyndigheterna, länsstyrelserna, Livsmedelsverket, Svenskt Vatten, HaV, Naturvårdsverket, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap m fl.

VISS

Under 2016 har VISS (VattenInformationsSystem Sverige) finansierats med 6 000 tkr i bidrag från anslag 1:12 och med 500 tkr i bidrag från vattenmyndigheterna. VISS finansieras också genom stöd från Länsstyrelsens IT verksamhet, under 2016 uppgick detta till motsvarande 272 tkr.

Tabell 32. Länsstyrelsernas förbrukade medel från anslag 1:12 för arbete enligt VISS enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	Antal timmar personal	Löne-kostnader inkl. OH	Tjänste-resor	Konsult-tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Västra Götaland	96	50	0	0	0	0	50
Jönköping	4 614	2 273	26	3 702			6 000
Summa	4 710	2 323	27	3 702	0	0	6 050

Syftet med VISS är att fungera som rapporteringsverktyg för att kunna genomföra den rapportering som krävs av EU-kommissionen avseende både vattendirektivet och havsmiljödirektivet. Syftet är också att fungera som ett handläggarsstöd och samverkansverktyg. VISS syftar också till att skapa transparens i myndigheternas genomförande av direktiven.

Under 2016 har målen med arbetet varit:

- Daglig drift och förvaltning fungerar kontinuerligt
- Säkerställa att VISS uppfyller nya krav på rapportering
- Anpassa VISS för att fungera för arbetet med havsmiljödirektivet
- Klargöra avgränsningen för VISS, särskilt för om VISS ska vara ett verktyg för LOVA, miljömål och värdefulla vatten och om andra användare än länsstyrelserna och datavärdar ska kunna lägga in åtgärder.
- Fortsätta arbetet med att tillgängliggöra data från datavärdar i VISS och utveckla VISS API
- Kvalitetssäkra VISS-hjälp
- Genomföra förstudier för ev. kommande utveckling vad gäller ett mer målgrupps/rollbaserat VISS och integrering av VISS-hjälp i VISS

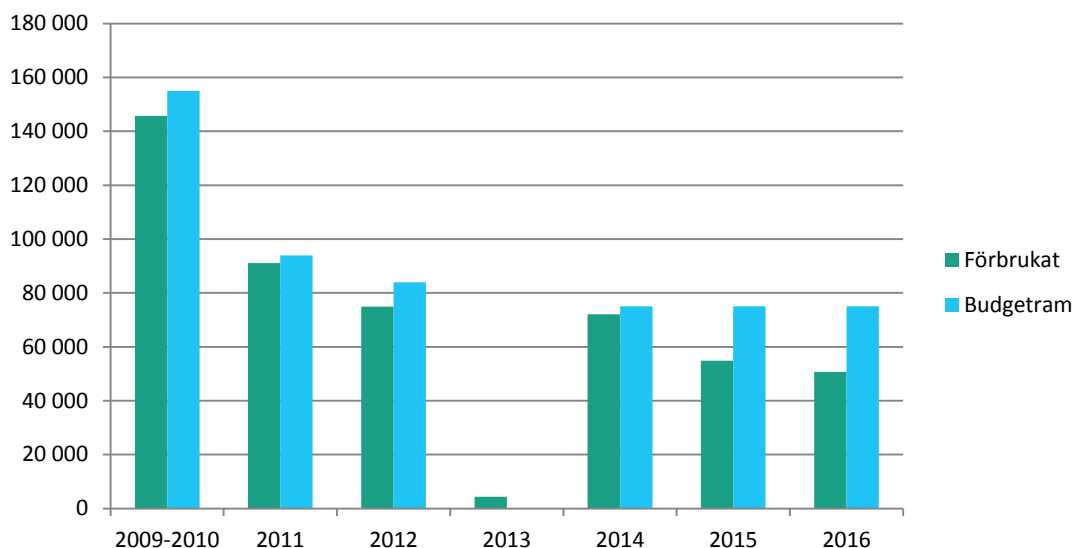
Målen bedöms som i stort uppfyllda. Som ej uppfyllt bedöms målet om att klargöra avgränsningarna för VISS, särskilt om VISS ska vara ett verktyg för LOVA, miljömål och värdefulla vatten. HaV har tagit ställning till att inte använda VISS för LOVA-åtgärder. För resterade delar har inget klagörande gjorts.

Lokala vattenvårdsprojekt LOVA (villkor 7)

Högst 75 000 tkr får användas för bidrag enligt förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA-projekt). Medel får även betalas ut till länsstyrelserna för deras administration av bidraget.

LOVA 2009-2016

Sedan LOVA-bidraget infördes i 2009 har länsstyrelserna kunnat utnyttja en samlad ram om 558 000 tkr. Projekten har syftat till att minska utsläpp av kväve och fosfor och liksom att minska spridning av miljöfarliga ämnen till vattenmiljön vid hantering av fritidsbåtsbottnar. Under dessa år har länsstyrelserna beviljat LOVA-bidrag för sammanlagt 493 729 tkr till drygt 1 230 projekt.

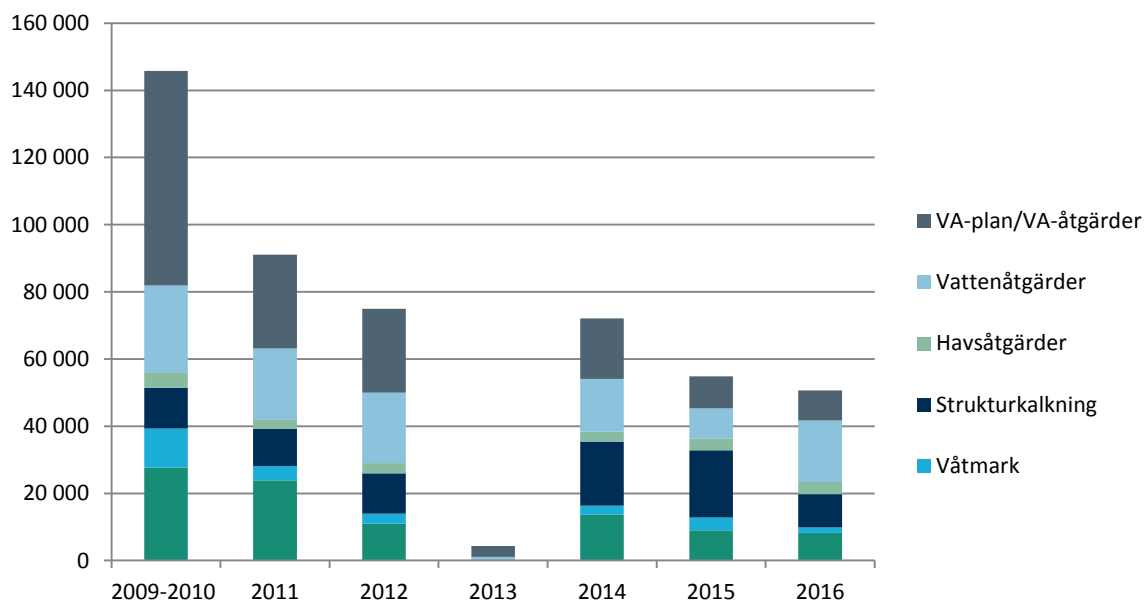
Figur 13. Budgetram och förbrukat LOVA-bidrag till länsstyrelserna 2009-2016. Redovisat i tusental kronor.

Även om intresset för övergödningsprojekt fortfarande är stort visar LOVA-bidraget en nedgående trend i fråga om förbrukning. För länsstyrelserna är LOVA-projekten ett viktigt strategiskt verktyg för att förbättra vattenåtgärdsarbetet. Söktrycket på LOVA-bidraget generellt har minskat de senaste tre åren. Vissa länsstyrelserna rapporterar dock att de fortfarande har ett stort tryck på ansökningar. Medan andra länsstyrelser redovisar ett minskat intresse från kommuner och organisationer.

Möjliga orsaker till minskningen kan vara att projekten har svårt att hitta medfinansiering eller att regioner mättas på bra projekt. Vi kan se att förbrukningen har minskat för strukturkalkningsprojekten som tidigare år har dominerat. Detsamma gäller de fritidsbåtsrelaterade projekten samt

våtmarksprojekten. Vattenrelaterade projekt är den typ som har ökat i förbrukning från föregående år.

Det finns begränsningar i LOVA-förordningen som inte alltid passar med de nuvarande åtgärdsprogrammets syfte och ambition. Detta kan också förklara minskningen av förbrukade medel de senaste åren. En annan möjlig orsak kan vara att det ibland är dåligt med resurser på länsstyrelserna för att informera om möjligheterna och stötta kommuner och ideella organisationer att starta LOVA-projekt.

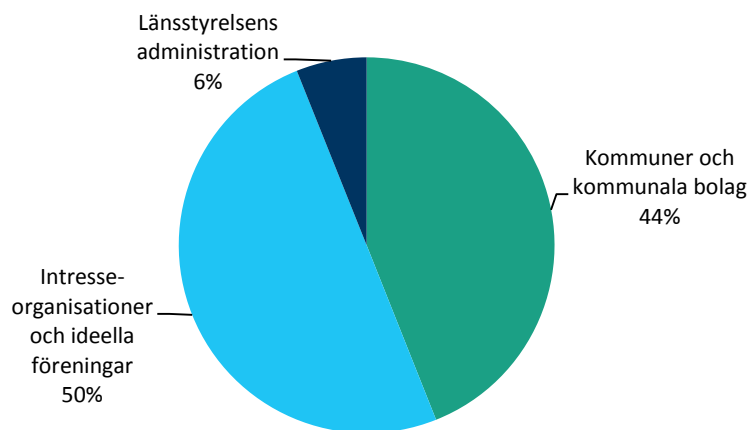
Figur 14. Förbrukat LOVA-bidrag 2009-2016 per åtgärdstyp. Redovisat i tusental kronor.

LOVA 2016

Av budgetramen om 75 000 tkr 2016 till LOVA-projekt förbrukades totalt 50 679 tkr enligt länsstyrelsernas redovisning. Det motsvarar 7 procent av totalt förbrukade medel inom anslag 1:12. Detta omfattar dels länsstyrelsernas kostnader för administration av LOVA-bidraget, utbetalt bemyndigande för tidigare beviljade fleråriga projekt, samt delutbetalningar och slututbetalningar för projekt beviljade under år 2016.

Fördelning per aktör

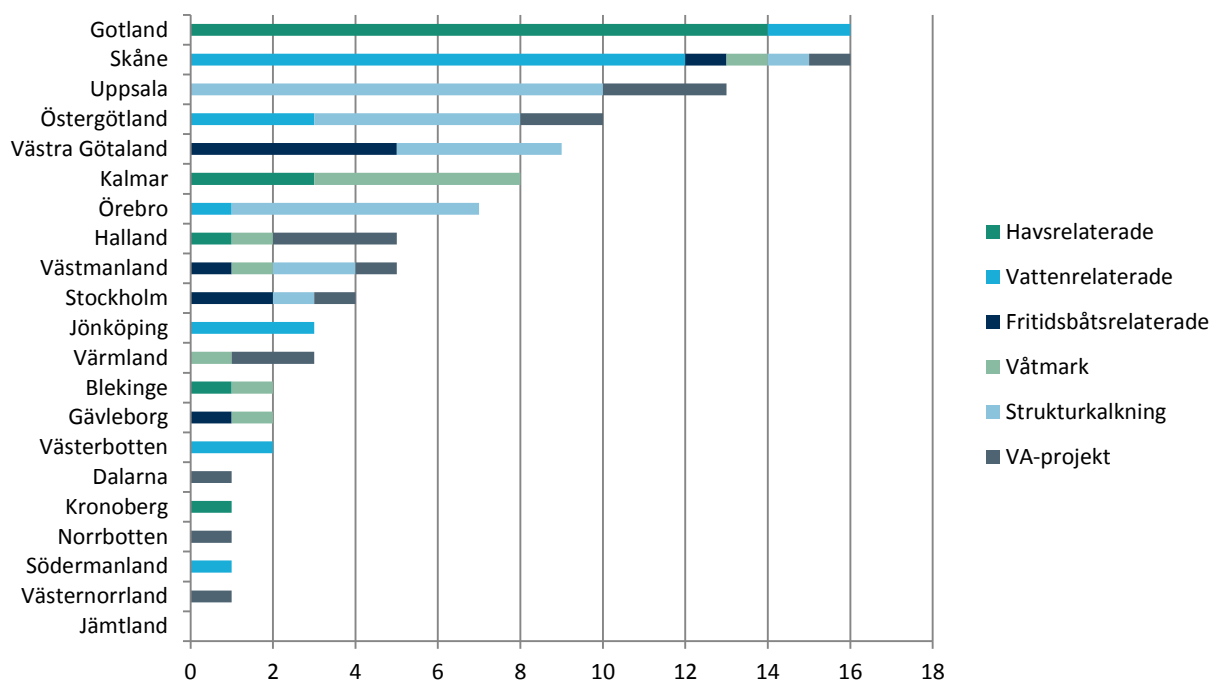
Drygt 25 000 tkr har gått till ideella föreningar och intresseorganisationer. Mottagarkategorin representeras av både större intresseorganisationer samt mindre föreningar, klubbar och sammanslutningar såsom vattenråd, Fastighetsföreningar och fiskevårdsområdesföreningar. Kommuner och kommunala bolag har fått 22 282 tkr till olika typer av LOVA-projekt under året.

Figur 15. Procentuell fördelning av förbrukat LOVA-bidrag per aktör. Redovisat i tusental kronor.

Nystartade projekt 2016

2016 startade 110 nya LOVA-projekt. Störst projektverksamhet 2016 hade länsstyrelserna i Skåne, Gotland och Uppland. Vattenrelaterade projekt, d v s projekt som utförs i eller i nära anslutning till rinnande vatten och sjöar, är den projekttyp som har ökat sedan föregående år. Kategorin omfattas av bland annat större restaureringsprojekt som omfattar uppsökande verksamhet, rådgivning, förstudier och fysiska åtgärder. De havsrelaterade projekten avser nästan uteslutande algskörd - projekt, men lågflödesmuddring samt projekt för att ta fram och prova ny teknik för att hantera dagvatten som rinner ut i Östersjön har också startat under året.

Figur 16. Antal nya LOVA-projekt 2016 per länsstyrelse fördelat per projekttyp.

Tabell 33. Nystartade LOVA-projekt under 2016 samt beviljat bidrag och arbetstid för personal per länsstyrelse.

Länsstyrelse	Antal nystartade projekt	Beviljat bidrag (tkr)	Antal timmar för personal på länsstyrelsen
Blekinge	2	95	367
Dalarna	1	110	0
Gotland	16	3 791	704
Gävleborg	2	323	75
Halland	5	844	466
Jämtland	0	0	0
Jönköping	3	953	118
Kalmar	8	3 335	898
Kronoberg	1	1 664	0
Norrbottn	1	191	0
Skåne	16	12 387	548
Stockholm	4	1 034	573
Södermanland	1	313	0
Uppsala	13	2 953	195
Värmland	3	884	198
Västerbotten	2	124	106
Västernorrland	1	400	0
Västmanland	5	1 309	309
Västra Götaland	9	4 969	855
Örebro	7	193	48
Östergötland	10	5 891	874
Summa	110	41 762	6 333

Administrationskostnader

2016 använde länsstyrelserna 3 074 tkr av det fördelade LOVA-bidraget för att täcka kostnader för administration av bidraget, ungefär detsamma som året innan. I administrationskostnaderna räknas, förutom kostnader för länsstyrelsernas personal vid handläggning av LOVA-ärenden och återrapportering till HaV, även tjänsteresor samt externa konsulttjänster för att stimulera och informera aktörer om bidraget. Även uppföljning i form av tillsyn av pågående och genomförda LOVA-projekt utförs inom ramen för administrationskostnaden. Länsstyrelserna fick även använda delar av bidraget för administrationskostnaderna i samband med metadatasättning in i projektkatalogen för LOVA.

Resultat och miljöeffekter av genomförda LOVA-projekt

Av 100 slutrapporterade projekt under året har den största andelen, 74 stycken varit strukturräkenskapsprojekt och havsrelaterade åtgärder, såsom algskörd och musselodlingar.

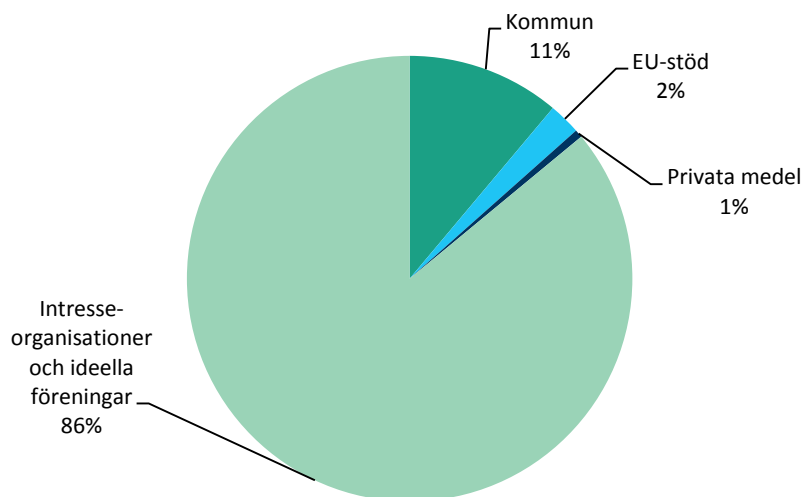
17 projekt rör förstudier eller projekteringar inför en konkret åtgärd. Det kan exempelvis avse en kartläggning av ett område inför att anlägga en våtmark, eller för att utreda vilka typer av åtgärder som behöver genomföras inom ett avrinningsområde. Det kan även avse en inventering och framtagande av underlag inför upprättande VA-planer. Flera av dessa projekt leder till en ökad miljömedvetenhet hos fastighets- och markägare. Två projekt omfattade uppföljning och utvärdering av genomförda LOVA-projekt.

Då värden avseende fosfor- och kvävereduktionen före och efter åtgärden inte har redovisats fullständigt eller baseras på olika metoder har det inte varit möjligt att följa upp andelen fosfor- och kvävereduktion före och efter åtgärd. En gemensam metod behöver utvecklas för att bättre kunna följa upp effekten av åtgärder avseende näringsreduktionen till vattenmiljön.

Medfinansiering

Av de projekt som avslutades 2016 är intresseorganisationer och ideella föreningar den största källan till medfinansiering. Med medlemsavgifter, egen nedlagd tid i projekten, samt egna medel drivs projekten. Kommunerna står för en relativt stor andel medfinansiering, men det har minskat sedan föregående år. Det kan ibland vara svårt för kommuner att hitta medfinansiering och då genomförs inte projekten. Mindre LOVA-projekt medfinansieras ofta helt av privata medel. Detta kan vara vanskligt då ingen garanti finns för att återfå dessa medel ifall projektet inte skulle genomföras.

LOVA-bidraget används ofta för att ta fram underlag och sedan utförs de fysiska åtgärderna inom exempelvis Landsbygdsprogrammet. Detta har skapat goda förutsättningar för uppväxling av medel inom LOVA.

Figur 17. Andel medfinansiering av LOVA-bidrag fördelat på olika typer av medfinansierare.

Tabell 34. Länsstyrelsernas förbrukade medel för LOVA enligt redovisning från länsstyrelserna. Redovisat i tusental kronor.

Länsstyrelse	<i>Antal timmar personal</i>	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
Blekinge	367	168	1	0	336	10	515
Dalarna	0	0	0	0	193	0	193
Gotland	704	339	10	0	948	3	1 299
Gävleborg	75	31	0	0	255	0	286
Halland	466	213	3	0	738	4	958
Jämtland	0	0	0	0	0	0	0
Jönköping	118	44	0	0	766	0	811
Kalmar	898	404	1	0	3 252	0	3 657
Kronoberg	0	64	0	0	1 515	4	1 584
Norrbottn		0	0	0	426	0	426
Skåne	548	257	0	0	11 561	0	11 818
Stockholm	573	350	0	0	6 700	0	7 050
Södermanland		72	0	0	377	0	448
Uppsala	195	71	0	0	2 204	0	2 275
Värmland	198	57	5	0	1 199	5	1 266
Västerbotten	106	47	0	0	93	0	140
Västernorrland	0	0	0	0	325	0	325
Västmanland	309	134	0	0	1 271	0	1 405
Västra Götaland	855	440	1	0	9 396	0	9 837
Örebro	48	24	0	0	389	0	413
Östergötland	874	312	0	0	5 660	0	5 972
Summa	6 333	3 027	21	0	47 605	26	50 679

Havsmiljöinstitutet (villkor 8)

5 000 tkr ska utbetalas till Göteborgs universitet för Havsmiljöinstitutet.

Havsmiljöinstitutet (HMI) bistår HaV inom havsmiljöområdet med vetenskaplig kompetens samt bedriver analys- och syntesverksamhet inom havsmiljöområdet. Det bidrar till att vi kan bedriva ett väl underbyggt förvaltningsarbete inom ramen för vårt uppdrag inom det miljöpolitiska området.

Enligt Havsmiljöinstitutets uppdrag ska institutet:

- bistå myndigheter inom havsmiljöområdet med vetenskaplig kompetens
- och beslutsunderlag i havsmiljöfrågor,
- utveckla tvär- och mångvetenskapliga kontaktnät inom och mellan lärosätena,
- ta fram tvär- och mångvetenskapliga analyser och synteser samt sprida information
- om resultaten till stöd för regeringens, myndigheters och andra intressenters arbete med att förbättra havsmiljön,
- informera om forskning som rör havsmiljön och havet som resurs och öka medvetenheten om havets miljöproblem och hur de ska hanteras,
- verka för att öka kommunikationen mellan forskare och användare av vetenskaplig kunskap om havsmiljön.

Tabell 35. Förbrukade medel 2016 baserat på redovisning från Havsmiljöinstitutet. Redovisat i tusentals kronor.

	Löne- kostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Konsult- tjänster	Övriga kostnader	Totalt
Havsmiljöinstitutet	4 136	314	323	227	5 000

Havsmiljöinstitutet har under 2016 använt bidragsmedlen från 1:12 till att bistå myndigheter löpande. Detta har skett genom att utföra uppdrag på nationell, regional och internationell nivå, genom att bidra med vetenskaplig rådgivning eller genom att medverka i och/eller koordinera olika internationella arbetsgrupper. Vidare har institutet genom att svara på remisser från myndigheter och departement bidragit med vetenskaplig kompetens i havsmiljöfrågor. Institutet har även förmedlat många experter för olika uppdrag genom sin expertförmedling.

HMI har under 2016 tagit fram och publicerat Havet 2015/2016 på uppdrag och i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket. Institutet har fortsatt med att kvalitetsgranska och utveckla ett delvis

automatiserat system för att statusklassa och tidstrendsanalysera alla tillgängliga data av utvalda miljövariabler hos datavärddar, vilket inkluderar både regionala och nationella data. Parallellt med detta utvecklingsarbete har också arbetet med att utveckla Havsmiljö.se, en ny webbaserad presentation av tillståndet i svenska hav fortsatt, där bland annat resultat som genereras i den samlade analysen kan presenteras. Medlen har även finansierat den populärvetenskapliga tidskriften Västerhavet samt arbetet med HMI:s webbplats.

Inom arbetsgruppen som arbetar med havsplanering har fokus legat på att göra en inventering av behoven av kunskaps- och kompetensutveckling hos lokala och regionala beslutsfattare.

HMI:s sjöfartsgrupp har under 2016 anordnat workshops samt påbörjat arbetet med en ny sjöfartspublikation (som släpps mars 2017). En annan ny publikation som institutet påbörjade 2016 är den populärvetenskapliga rapporten Havet 1988. Institutet har även under året genom publikationer, workshops, publicitet i nyhetsmedier, seminarier i Almedalen och internationella konferenser tydligt påtalat att det finns ett stort antal aktörer i samhället som påverkar belastningen av näringsämnen i havet. Resultaten kommer från arbetet med projektet Samhällsfenomen bakom övergödning av havsmiljön – beräkningar av åtgärdspotential.

Under 2016 deltog HMI i olika typer av evenemang för att visa upp den verksamhet som bedrivs och informerat om tillståndet i havet och vad som påverkar havsmiljön, till exempel vid Havs- och vattenforum, Almedalsveckan och vid en konferens om restaurering i marin miljö.

HMI:s årliga konferens Hav och samhälle organiserades i samverkan med Waters slutkonferens Bättre bedömning av vattenmiljöns tillstånd – från vetenskap till förvaltning. Konferensen lockade 130 forskare och miljötjänstemän.

Ingen del av bidraget från anslag 1:12 har gått till fysiska åtgärder i miljön. Det som HMI rapporterat som lönekostnader är kopplat till framtagande av underlag, förstudier, uppföljning och rapporter.

Utveckling av selektiva redskap (villkor 9)

Högst 10 000 000 kronor får användas för utveckling av selektiva redskap i syfte att underlätta genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken.

Bidraget från villkor 9 har använts för att stödja svenskt fiskes övergång till den europeiska fiskeripolitikens landningsskyldighet, genom att utveckla mer selektiva fiskerimetoder för att undvika bifångster och fångster under minimimått. Ungefär 20% av bidraget har använts för utveckling och tillverkning av nya eller modifierade redskap. Övrigt bidrag har använts för kunskapshöjande åtgärder.

Sexton projekt beviljades under 2016 och fördelades över flera olika fisken och fiskemetoder, både aktiva såväl som passiva metoder. Uppdragen har upphandlats via en sekretariatsfunktion vid SLU Akvatiska resursers institution. De har även genomfört vetenskaplig utprovning av metoderna tillsammans med fisket. Tre av projekten har handlat om passiva burar för bland annat torsk och har även förbättrat säsäkerheten. Två projekt har handlat om att öka storleksselektion vid räktrålning genom användning av selektiv kombinationrist. Tre andra projekt har handlat om att utveckla selektiviteten vid torsktrålfiske.

Tabell 36. Beviljade bidrag till SLU för utveckling av selektiva redskap. Redovisat i tusentals kronor.

Projekt och syfte	Område	Projekt-tid	Utbetalt 2016	Totalt beviljat bidrag för projektet
#1 Sejrist - Utveckla en rist för att undvika bifångster av sej vid fiske med pelagisk trål i Skagerrak, Kattegatt och Nordsjön	Pelagiskt fiske	2016	820	820
#2 Pontoonfälla för torsk - Utveckla en torskbur av push-up typ för att öka fångsterna och minska hanteringen av fisk under minimimåttet i kustnära fiske	Demersalt fiske	2016	731	731
#3 Burfiske torsk+plattfisk - Utveckla burar som möjliggör fångst av både torsk och piggvar med minskade salskador jämfört med garnfiske i Östersjön	Demersalt fiske	2016	110	620
#4 Makrillfiske med push-up-fälla - Utveckla en push-up fälla för makrillfiske som kan vara mer storleksselektiv än dörjfisket	Pelagiskt fiske	2016	425	842

#6 Selektiva o rovdjurssäkra multifunktionsburar - Utveckla selektiva och sälsäkra redskap för lokal och småskaligt kustnära fiske längs västkusten	Demersalt fiske	2016	350	620
#7 Torsk och plattfisketrål del II rödspätta - Utveckla en rist som kan skilja ut torsk och rödspätta till en var sin parallell trålpåse	Demersalt fiske	2016	465	1 480
#8 Selektivitet små räktrålare II - Utveckla en metod för avskiljning av småräka vid räktrålning med små fartyg	Räkfiske	2016-2017	399	399
#9 Storlekssektiv räktrål - Utveckla en kombinationsrist för att sortera ut småräka i räktrål	Räkfiske	2016-2017		988
#10 Förbättrad selektivitet i torsktrålar - Förbättra och anpassa selektiviteten av torsktrål med hänsyn till minimimått på torsk	Demersalt fiske	2016	1 742	1 742
#11 Låg topplös trål - Förbättra selektiviteten vid trålning av havskräfta och undvika fångster av rundfisk framför allt torsk och vitling	Kräftfiske	2016	440	1 300
#12 Multiselektering i Östersjötrålar - Utvärdera multiselektiva enheter vid fiske i östersjön för att förbättra selektiviteten vid trålning	Pelagiskt fiske	2016	150	708
#13 Räkburar - Utveckla selektiva räkburar med en lägre bottenpåverkan än andra redskap	Räkfiske	2016	680	680
#14 Ergonomisk vittjningsmetod - Förbättra push-up fällor så att de blir ergonomiskt anpassade för yrkesfiskarna när fisk, stor lax eller liten sik, skall separeras och återutsättas	Demersalt fiske	2016	531	531
#15 Utprovning-utveckling, plattfisk - Utveckla ett sälsäkert och selektivt redskap för fiske efter plattfisk som en del i småskaligt kustfiske	Demersalt fiske	2016	338	338
#16 Utprovning-utveckling, torsk - Utveckla ett sälsäkert och selektivt redskap för fiske efter torsk som samtidigt inte är skrymmande ombord	Demersalt fiske	2016	325	325
#17 Utprovning-utveckling, sill - Utveckla ett sälsäkert och selektivt redskap att använda vid vinterfisket efter kustnära sill som ett alternativ till garnfisket	Pelagiskt fiske	2016	617	617
Summa			9 893	12 741

Avancerad rening av avloppsvatten (villkor 10)

Högst 7 000 000 tkr får användas för avancerad rening av avloppsvatten.

Genom budgetpropositionen för 2014 anslogs 32 miljoner kronor över fyra år till 1:12-anslaget för att främja avancerad rening av avloppsvatten för att avskilja läkemedelsrester och andra skadliga kemikalier. Fyra projekt fick medel för 2016-2017.

Bidraget har gått till forskning, utveckling och utvärdering av processer samt för att ta tillvara det arbete som görs i andra länder inom området avancerad avloppsrening. Projekten har genererat kunskap och erfarenheter om olika tekniska lösningar (främst ozon och aktivt kol), dess effektivitet och för- och nackdelar. Kunskapen kan ligga till grund för beslut om att införa avancerad rening vid reningsverk i Sverige. Erfarenheter från projekten har varit viktiga inspel till det regeringsuppdrag som Naturvårdsverket genomför om förutsättningarna för att införa avancerad rening.

Tabell 37. Beviljade projekt 2016 inom avancerad rening av läkemedel. Redovisat i tusentals kronor.

Mottagare	Beviljade projekt 2016	Beviljat bidrag från 1:12 2016	Övrig finansiering*	Andel 1:12*
Högskolan i Kristianstad	Fullskalig Rening Av Mikroföreningar – FRAM	1 600	834	66 %
Umeå universitet	Utvärdering av avancerad rening av avloppsvatten i fullskala	2 400	431	85 %
Högskolan Kristianstad	Interkalibrerad läkemedelsanalys- ett samarbetsprojekt för ökad analyskvalitet	200	60	82 %
Sweden Water Research AB, SWR	Rening av svårnedbrytbara föroreningar i avloppsvatten	1 320	541	71 %
IVL Svenska Miljöinstitutet	Systemförslag för rening av läkemedelsrester och andra prioriterade svårnedbrytbara ämnen	1 400	420	77 %
Summa		6 920		

* Uppskattning utifrån budgeten som redovisats i ansökan.

Internationella fiskesekretariatet FISH (villkor 11)

Högst 2 000 tkr får användas för bidrag till Internationella fiskesekretariatet (FISH). Medlen betalas ut mot rekvisition.

Internationella Fiskesekretariatet (FISH) är en ideell organisation som arbetar för ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske i Europa genom politisk opinionsbildning, internationellt samarbete, kapacitetssuppleering och kommunikation.

Tabell 38. Förbrukade medel 2016 baserat på redovisning från Internationella fiskesekretariatet. Redovisat i tusentals kronor.

Lönekostnader inkl. OH	Tjänste- resor	Utbetalda bidrag	Övriga kostnader	Totalt
1 333	108	97	462	2 000

Under 2016 har FISH i synnerhet varit aktiva i den politiska utvecklingen av fisket i EU genom följande aktiviteter:

- Arrangerat en sektorsövergripande konferens om hur ekosystembaserad fiskförvaltning (EBFF) ska genomföras i Östersjöregionen. Denna workshop gav intressenter en möjlighet att diskutera hur processen för genomförande ska påbörjas.
- Initierat och bidragit till att ta fram en gemensam position för miljö-NGO:s i hela EU gällande EU:s ramförslag för tekniska bevarandeåtgärder. Förordningen omfattar bestämmelser om när, var och hur kommersiellt fiske får bedrivas.
- Arrangerat ett seminarium och en paneldebatt om BALTFISHs roll i fiske- och havsförvaltning i Östersjön. Seminariet hölls under Strategiforumet för EU:s Östersjöstrategi i november 2016.
- Granskat och följt upp besluten om totala tillåtna fångstmängd (TAC) för Östersjön, Nordsjön och Nordatlanten.
- Arrangerat NGO-möte med representanter som sitter med i EU:s olika rådgivande nämnder för fisket. Inför mötet 2016 genomförde FISH en enkätundersökning för att få en bättre bild av de gemensamma utmaningar och lösningar som organisationerna möter i nämnderna

En av medarbetarna på FISH har under året tillträtt som vice ordförande i den rådgivande nämnden för Östersjön (BSAC). FISH har bidragit till att ta fram nya arbetsrutiner för BSAC:s arbetsgrupper. FISH har influerat den politiska utvecklingen i regionen genom deltagande vid alla möten i BSAC samt deltagande vid BALTFISH Forums möten. FISH har även representerat BSAC i en rad andra fora, bland annat HELCOM Fish Group. På EU-nivån har FISH informerat beslutsfattare genom policy briefings. Under 2016 har FISH producerat och distribuerat fyra briefings i samarbete med Seas at Risk.

